

ÉRTEKEZÉSEK

A NYELV- ÉS SZÉPTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

KIADJA A MAGYAR TUD. AKADÉMIA.

AZ I. OSZTÁLY RENDELETÉBŐL

SZERKESZTI

SZINNYEI JÓZSEF

OSZTÁLYTITKÁR.

XXI. KÖTET. 10. SZÁM.

EMÎR KHOSZREV

IRTA

KÉGL SÁNDOR

LEV. TAG

*(Felolvasta a M. Tud. Akadémia 1910. évi október hó 24-én
tartott ülésén)*

Ára 80 fillér.

BUDAPEST.

1911.

Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből.

- I. k. I. Télyy**: Solon adótörvényéről. 20 f. — **II. Télyy**: Adalékok az attikai törvénykönyvhöz. 20 f. — **III. Tárkányi**: A legújabb magyar Szentírásról. 40 f. — **IV. Szász K.**: A Nibelungélek keletkezéséről és gyanítható szerzőjéről. 20 f. — **V. Toldy F.**: Tudománybeli hátramaradásunk okai, s ezek tekintetéből Akadémiánk feladása. 20 f. — **VI. Vámbéry**: A keleti török nyelvről. 20 f. — **VII. Imre S.**: Geleji Katona István főleg mint nyelvész. 60 f. — **VIII. Bartalus**: A magyar egyházak szertartásos énekei a XVI. és XVII. században. Hangjegyekkel. 1 K 20 f. — **IX. Toldy**: Adalékok a régibb magyar irodalom történetéhez. 1 K 20 f. — **X. Brassai**: A magyar bővített mondat. 40 f. — **XI. Bartalus I.**: A felsőaustriai kolostoroknak Magyarországot illető kéziratai- és nyomtatványairól. 40 f. (1867—1869.)
- II. k. I. Mátray G.**: A Konstantinápolyból legújabbban érkezett négy Corvin-codexről. 20 f. — **II. Szász K.**: A tragikai felfogásról. 40 f. — **III. Joannovics**: Adalékok a magyar szóalkotás kérdéséhez. 40 f. — **IV. Finlay**: Adalékok a magyar rokonértelmű szók értelmezéséhez. 40 f. — **V. Télyy**: Solomós Dénes költeményei és a hétszigeti görög népnyelv. 40 f. — **VI. Zichy A.**: Q. Horatius satirái. 40 f. — **VII. Toldy**: Újabb adalékok a régibb magyar irodalom történetéhez. 80 f. — **VIII. Gr. Kuun G.**: A sémi magánhangzókrol és megjelölésök módjairól. 40 f. — **IX. Szilády**: Magyar szófejtegetések. 20 f. — **X. Szenássy S.**: A latin nyelv és dialektusai. 60 f. — **XI. Szilády Áron**: A deffterekről. 40 f. — **XII. Szvorényi J.**: Emlékbeszéd Árvay Gergely felett. 20 f. (1869—1872.)
- III. k. I. Brassai**: Commentator commentatus, Tárlozatos Horatius satiráinak magyarázó után. 80 f. — **II. Szabó K.**: Apáczai Cséri János Baresai Ákos fejedelemhez benyújtott terve a magyar hazában felállítandó első tudományos egyetem ügyében. 20 f. — **III. Szabó I.**: Emlékbeszéd Bitnitz Lajos felett. 20 f. — **IV. Vadnai**: Az első magyar társadalmi regény. 40 f. — **V. Finlay**: Emlékbeszéd Engel József felett. 20 f. — **VI. Barna F.**: A finn költészetrol, tekintettel a magyar ösköltészetre. 80 f. — **VII. Riedl Sz.**: Emlékbeszéd Schleicher agost, külső l. tag felett. 20 f. — **VIII. Dr. Goldziher I.**: A nemzetiségi kérdés az araboknál. 60 f. — **IX. Riedl Sz.**: Emlékbeszéd Grimm Jakab felett. 20 f. — **X. Gr. Kuun G.**: Adalékok Krim történetéhez. 40 f. — **XI. Riedl Sz.**: Van-e elfogadható alapja az ik-es igék külön ragozásának. 40 f. (1872—1873.)
- IV. k. I. Brassai**: Paraleipomena kai diorthomena. A mit nem mondtak s a mit rosszul mondtak a commentatorok Virgilius Aeneise II-ik könyvéről különös tekintettel a magyarra. 80 f. — **II. Bálint G.**: Jelentése Oroszország- és Ázsiában tett utazásáról és nyelvészeti tanulmányairól. 40 f. — **III. Bartal A.**: A classica philologiának és az összehasonlító árja nyelvtudománynak mivélése hazánkban. 80 f. — **IV. Barna F.**: A határozott és határozatlan mondatról. 40 f. — **V. Dr. Goldziher I.**: Jelentés a m. t. Akadémia könyvtára számára keletről hozott könyvekről, tekintettel a nyomdai viszonyokra keleten. 40 f. — **VI. Hunfalvy P.**: Jelentések: I. Az orientalistáknak Londonban tartott nemzetközi gyűléséről. — **II. Budenz J.**: A németországi philologok és tanfériak 1874-ben Innsbruckban tartott gyűléséről. 30 f. — **VII. Fogarasi J.**: Az új szókrol. 30 f. — **VIII. Toldy F.**: Az új magyar orthologia. 30 f. — **IX. Barna F.**: Az ik-es igékről. 30 f. — **X. Szarvas G.**: A nyelvújításról. 30 f. (1873—1875.) — **V. k. I. Barna F.**: Nyelvészkező hajlamok a magyar népnél. 50 f. — **II. Brassai S.**: A neo- és palaeologia ügyében. 60 f. — **III. Barna F.**: A hangsúlyról a magyar nyelvben. 60 f. — **IV. Ballagi M.**: Brassai és a nyelvújítás. 30 f. — **V. Szász K.**: Emlékbeszéd Kriza János l. t. felett. 50 f. — **VI. Bartalus I.**: Művészet és nemzetiség. 40 f. — **VII. Télyy I.**: Aeschylus. 1 K 60 f. — **VIII. Barna F.**: A mutató névmás hibás használata. 20 f. — **IX. Imre S.**: Nyelvtörténelmi tanulások a nyelvújításra nézve. 1 K 20 f. — **X. Arany L.**: Bérczy Károly emlékezete. (1875—1876.) — **VI. k. I. Mayr A.**: A lány aspiraták kiejtéséről a zendben. 20 f. — **II. Bálint G.**: A mandusk szertartásos könyve. 20 f. — **III. Dr. Barna I.**: A rómaiak satirájáról és satirairóikról. 40 f. — **IV. Dr. Goldziher I.**: A spanyolországi arabok helye az iszlám fejlődése történetében összehasonlítva a keleti arabokéval. 1 K. — **V. Szász K.**: Emlékbeszéd Jakab István l. t. fölött. 20 f. — **VI. Adalékok a m. t. Akadémia megalapítása történetéhez. I. Szilágyi I. II. Vaszary K. III. Révész I.** 1 K 20 f. — **VII. Bartalus**: Emlékbeszéd Mátray Gábor l. t. felett. 20 f. — **VIII. Barna**: A mordvaiak történelmi viszontagságai. 40 f. — **IX. Télyy**: Eranos. 40 f. — **X. Joannovics**: Az ik-es igékről. 80 f. (1876.) — **VII. k. I. Barna F.**: Egy szavazat a nyelvújítás ügyében. 1 K. — **II. Budenz J.**: Podhorszky Lajos magyar-sinai nyelvhasonlítása. 20 f. — **III. Zichy A.**: Lessing. 40 f. — **IV. Barna F.**: Kapcsolat a magyar és szuomi

EMÎR KHOSZREV

IRTA

KÉGL SÁNDOR

LEV. TAG

*(Felolvasta a M. Tud. Akadémia 1910. évi október hó 24-én
tartott ülésén)*

BUDAPEST

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

1911

Közel ötszázezer verssort irt *Emír Khoszrev* a *Tutiji Hind* India papagája. Hire, neve eljutott a muszgulmán világ legszélső határáig. *Sza'di* maga a nagy *Sza'di*, öreg, törödött testtel elzarándokolt hozzá a messze Indiába. *Sejkh Azuri* ¹⁾ szerint, kit *Daületsah* idéz, *Sza'di* nagy barátja volt *Emír Khoszrev*-nek és az ő látogatására ment el Indiába.²⁾

Khoszrev, a költő, végigizelte az életnek minden örömét, bűját. Hét uralkodót szolgált egymás után, s ezek közül nem egy fogadta be szívébe mint hű barátot. *Emír Khoszrev* teljes nevén *Jemin ud-Din Abul haszan* török eredetű családból származott a *Lácsin* törzsből, mely a *Balkh* melletti *Kes*-ben élt. *Khoszrev* atyja, *Emír Szeif ud-Din*, *Dsenqiz khán* uralma alatt odahagyta Oxuson túli hazáját és Indiába költözött.

Patjálában telepedett le és nőül vette a gazdag *Imád ul Mulk* leányát. Csakhamar befolyásos egyéniség lett a moghul udvarnál, levén apósa *Imád ul Mulk* a delhi fejedelemnek, *Toghlak* sahnak különösen kedvelt embere. *Szeif ed-Din*-nek ebből a házasságából született *Khoszrev Patjáli*-ban 1253-ban. Mihelyt a világra jött a gyermek, fogta őt az atyja, bepólyázta a köpenyébe s elvitte rögtön egy híres szent sejkh elé. «Olyasvalakit hoztál mostan ide, — jövendölte a szent férfiú, — a ki majdan két lépéssel megelőzi magát a nagy *Khákánit*.³⁾

¹⁾ *Sejkh Azuri perzsa költő* (+ 1461—2). V. ö. *Ethé, Catalogue of the Persian, Turkish, Hindustani and Pushtu Manuscripts in the Bodleian Library* (Oxford 1889) 785. l. 1269. sz.

²⁾ Emmá der kitáb Dseváhir ul Eszrár 'Arif Azuri 'alejhi erráhlmet ávurdeh eszt kih der nihájet-i hál Muszlih ed-Din Sza'di kuddisza szirruhu el'eziz bá Emír Khoszrev szuhbet dásteh ve bediden-i ú ez Fársz be-Hind reftéh.

The Tadhkiratu 'shu'ara', ed. E. Browne (Leyden 1901) 239. l.

³⁾ *Ouseley, Biographical notices of persian poets* (London 1846) 146. l.

Már gyermekkorában feltűnt *Khoszrev* nagy tehetsége; gyors, helyes felfogásával bámulatba ejtette a tanítóit. Igen jól tudott arabul és hindusztánul, négy nyelven verselt: perzsául, arabul, törökül és hindusztáni nyelven. Később mint ifjú előkelő helyet vívott ki magának sokoldalú ismereteivel. Valóban nagy tudása úgy a főrangúak, mint a tudósok társaságában kedvelté tette őt.

A szufi tanokat a híres sejkh *Nizám ud-Din Evlijá*¹⁾ vezetése alatt tanulta. Ez a szent ember lett az ő lelki vezetője, *pir-je*. Ez a mestere szinten nagy jövőt jósolt neki: «Az ilyen tanítványnak lángoló hitbuzgóságáért megbocsátják majd egykoron az égben a tanítómestere minden vétkét» (*ummüd eszt kih merá beszüz-i szineh-in turk becseh bakhsend*) mondotta róla.²⁾

Khoszrev hírneve nőtön-nőtt, ismertté lön az egész moszlim Ázsiában. Valódi legendakör övezi érdekes egyéniségét. A *Mirat ul Khejál* írója csodás dolgokat regél *Emir Khoszrev*-ről. Mikor *Nizám ud-Din*-nak, a nagy sejkhnek tanítványa lett, költőnk egészen a vezeklésre adta magát. A monda szerint negyven hosszú évig csupa böjtből és önsanyargatásból állott az élete (*güjend csehil szál szüm uddahr düst*). Tanítójának tanácsára felkereste a keletiek sokat emlegetett csodatevő emberét, *Khizr*-t. Alázattal járult az ifjú *Khoszrev* a nagy szent elé s illő tisztelettel megkérte, hogy köpjön a szájába. Keleten ez az előtűnik visszatetszőnek látszó dolog meglehetősen nagy szerepet játszik a szentek életében.³⁾

Khizr nem teljesítette kérelmét. «Te előtted a nagy *Szúdi*

¹⁾ *Nizám ud-Din Evlijá* (szül. 1232-ben, meghalt 1325-ben), a leg-híresebb szufi szentek egyike, kit tisztelői a gyülekezet legyőzőjének, *mehfil sikin*-nek, neveztek el. Tanítványainak száma légió. Utódai és követői egész Aurengreb idejéig irányadói voltak a misztikus vallásos életnek.

Cet ami de Dieu est, par sa grande piété, un des saints les plus éminents del Hindoustan.. La chaine de son initiation religieuse aboutit, en remon- tant, au schäikh Abdul-cadir Jilani.

Garcin de Tassy L'Islamisme (Páris 1874) 395. l.

²⁾ *Daület sah* szerint sok pénzt áldozott ennek a szent férfinak kedvéért *Khoszrev* «mál biszjár u eszbáb bi sumâr der kedem-i sejkh eiszâr numûd.

Tadhkiratu-shu Shu'arâ ed. Browne 239. l.

³⁾ A szent ember szájba köpésének csodás hatása különben számos vallásos költő és más jámbor ember életrajzában előfordul. Így *Attâr* maga

részesült ebben a kegyben», mondta neki. *Emir Khoszrev* szörnyen elszomorodva ment haza a mesteréhez s keservesen elpanaszolta a rajta esett sérelmet.

Nizám ud-Dín ekkor, hogy megvigasztalja az elcsüggedt lelkű ifjút, maga köpött bele a költő szájába. Ennek a köpésnek tulajdonítják *Khoszrev* nagy ékesszóló tehetségét.)*

Emir Khoszrev ama szerencsés költők közé tartozott, akik már életökben a dicsőség tetőpontjára jutnak és élvezik lángelméjük gyümölcsét.

Khoszrev mint vérbeli keleti költő, nem volt szerény, ő bizony nem vésette volna a sirkövére azokat a szerénységben végtelen szomorú, lemondásban megindító szavakat, melyeket az ifjan elhalt angol költő, *John Keats* vésetett a sirkövére: «Itt nyugszik valaki, a kinek a neve vízre íratott (*Here lies one whose name was writ on water*)».

Emir Khoszrev, ha lehetett volna, az elsőbbséget elvitatta volna még a meghalt nagyságoktól is. Egyszer írt ő egy önmagát magasztaló költeményt, fellengző frázisokban dicsérte ki benne a halhatatlan *Khoszrev*-et, a kinek hírnevétől visszhangzik az egész világ, meg maga *Nizámi*, a költők királya is megfordul sírjában a neve hallatára.**)

mondja egyik művében, az *Ustur náme*-ben, hogy álmában a szájába köpött neki *Mohammed* próféta:

Jek sebi der kh'áb didem rúji ú
 'Ásik u btdil devidem szúji ú
 Deszt-i men bigirift ân sáh i dsihân
 Der dehân-i men figend âb-i dehân.

The Tadhkiratu'l Anliyá ed. Reynold Nicholson (Leyden 1905) I. k. 210. l.

*) Ve bisáreh-i seikh kuddisza szirruhu szohbet i Khizr alejhi eszszelám der jáft ve iltimász nemúd kih âb-i dehân mubárek-i kh'od der dehân-i vej kuned Khizr fermúd kih in daúlet pis ez tú neszib-i Sza'di gerdid. Khoszrev bákhatír sikesztéh bekhidmet-i seikh Nizám ud-Dín ámedeh szûret-i mádsirá báz nemúd seikh âb-i dehân-i kh'od bedú 'itá fermúd ve bereket-i an zâhir sud.

Mirat ul Khajál (Kalkutta 1831) 66. l.

**) Az *Ahmad* szerint ez a vers így hangzik:

Ân nemeţ ârem kih hemeh nákidân
 Ferk nedânenend ez in tá bedân
 Kevkebeh-i khoszrevím sud bulend
 Ghelgheleh der gûr-i Nizámi figend.

Agha Ahmad Ali The Haft Asman (Kalkutta 1873) 69. l.

Fogta ezt a verset — a rege szerint — *Khoszrev* egy napon és kiment elszavalni azt a költő *Nizámi* sirjánál. Alig mondhatta el azonban a versét *Emir Khoszrev*, midőn hirtelen lenyúlt az égből egy kar éles pallossal a kézben. A rémület pillanatában mesteréhez, a szent sejkh *Nizám ud-Din*-hez fohászzkodott *Khoszrev*. Előtűnt erre egy másik kar, mely felfogta a pallos rettenetes csapását, s így a kard éle csak a védő kar ruhaújját vágta le. Erről írta egy perzsa költő: «Nizáminak a kardja úgy lecsapott, mint a villám az égből. Egy hajszálon múlt csak, hogy ketté nem hasította *Khoszrev* fejét. De megvédte őt öreg tanítójának paizsként közbe tartott karja.»*) Ehhez hasonló temérdek monda forog róla közszájon.

Khoszrev élete elég simán folyt le. Általában elmondhatni róla, hogy igen szerencsés csillagzat alatt született. Nem panaszkodhatott, hogy műveit nem méltányolják kortársai, dicséretben és jutalomban bőven részesült. Midőn a «*Kilencz ég*» (*Nuh szipíhr*) című költeményét *Kutb-ud-Din* szultánnak ajánlá, ez a költészetért rajongó fejedelem a monda szerint egy elefánt súlynyi aranyat ajándékozott neki érte.

Komoly tanulmányai mellett nem vetette meg *Khoszrev* a zenét sem, sőt nagy jártasságra tett szert benne (*der'ilm-i műsziki rukáf temám dást*). Többször vitába elegyedett kora híres zenészeivel. *Daületsah* egész terjedelmében közli *Khoszrev* egy költeményét, melyben a költő a felett elmélkedik, hogy melyiket illeti az elsőbbség, a zenét-e vagy a költészetet. «Oh ékesszólás mestere, — mondja benne a zenész, — többet ér a zene a szónál, mert a zene megfoghatatlan, valami papirra azt tenni nem lehet, (úgy látszik *Khoszrev* idejében nem létezett hangjegy), olyan a zene, mint a lélek, minden és mégis kézzel megfoghatatlan semmi. A költészet, az a betű és a papir tudománya.»

*) Tigh-i Nizámi kih ber ā med csū berk
 Ez szer-i Khoszrev szer-i mű bűd ferķ
 Máh-i rukhes rászt dū pejker sudi
 Ger nesudi pendseh-i píres csū derek.

The Haft Asman 69. l.

A költő erre önérzetesen feleli: ¹⁾ «De én tökéletes vagyok mind a két tudományban». *Khoszrev* 99 munkát irt versben és prózában, perzsául, arabul és hindusztáni nyelven. *Mir Takí* a jeles hindusztáni költő irodalomtörténeti művében azt állítja, hogy *Khoszrev*nek urdú nyelven is sok költeménye van.

A moszlim Indiában manapság is sok az olvasója, őt tartják India első legjelesebb perzsa költőjének. Lírai darabjai, ghazeljei a legsikerültebbek. Ebben excellál *Khoszrev*. *Agha Ahmad*, a jeles perzsa irodalomtörténész azt tartja róluk, hogy *Sza'di*énál is szebbek. ²⁾ *Pizzi* is ezekben látja *Khoszrev* erős oldalát. Lírai költeményei, főkép ghazeljei által lett nagy költő *Khoszrev*.

Ebben a műfajban alkotott szépet, sőt újat, s az a nagy érdeme is megvan, hogy *Háfiz* előtt egyengette az utat ³⁾ s az ő előtte kissé nehézkes, csiszolatlan ghazelnek könnyed, szinte légies finomságot adott. Az ind világ derültebb légköre kedvezőbb talaj volt a költészet e bájos formájának kifejlődésére, mint Perzsia.

Pizzi különben kevésbé méltányolja *Khoszrev* költői érdemeit. Nem tartja eredeti ősforrásból fakadó poézisnek az övét. «*Khoszrev* — úgymond — mindig a más nyomdokain halad, mindig állít maga elé egy-egy utánezandó szellemi nagyságot, modell után mintázza a maga alkotásait, hol *Szenájit*, hol *Khúkánit*, *Sza'dit* vagy *Nizámit* törekszik utánozni». Ezt a kedvezőtlen ítéletét az olasz orientalistának enyhíti azon körülmény, hogy ő, mint maga is bevallja, alig olvasott valamit *Khoszrev*től, s ítéletet ezek után teljes értékűnek elfogadni nem lehet.

¹⁾ Pászukhes dádem kih men beher dū m'ani kámilem.

Tadhkiratu-sh shu'arā ed. Browne 245. l.

²⁾ Ve miszl ghazalijjāt-i seikh buzurg vár Sza'di ghazalijjāt-i khodsah *Khoszrev* kh'āhed bud belkih zibāter.

Haft Asman 39. l.

³⁾ *Khusrev* va giudicato, per ora, come poeta lirico soltanto, e però, come tale, merita non poca lode per la composizione di alcune sue leggiarde e gentili ghazele, nelle quali appunto egli fa presentare esser vicino omai il grande Háfiz, se nella mistica e nella romanzesca egli fu imitatore, nella ghazela invece, in quanto preparò la via ad Háfiz, fu innovatore di non poco.

I. Pizzi, Storia della poesia persiana, (Torino 1894) I. köt. 105. l.

Mint époszíró valóban *Nizámi* befolyása alatt áll. Találónan jegyzi meg egy indiai perzsa író, hogy Nizámi verses házát ketten rabolták ki: *Dsámi* és *Emír Khoszrev*.*) Nincs olyan mesznevijök, melyben egész verssorokat ne vettek volna át, sokszor alig módosítva, a regényes éposz megteremtőjétől. De ezért még korántsem mondhatni, hogy ezen a teren ne termett volna számára babér. Írt ő époszt is jelentős becsüt nem egyet. Például a *Matla' ul Envár* («Csillagok felkelte») mint vallásos költemény csakugyan igen szép. Ebben a költeményben található az a páratlanul népszerű verssor, *Khoszrev* sokat idézett mondása: «Midőn a tyúk iszik, minden korty víz után felnéz az égre mintegy hálát adva teremtőjének az üdítő italért (kat-reh-i äbî nekhüred makijän -- Tä nekuned rû beszü-ji äszmân).» Csodálói azt tartják, hogy ez a verssor magában elég lenne, hogy örök üdvösséget szerezzen írójának. Lírai műveit öt divánba gyűjtötte össze. Az első, *Tuhjat usz-Szigar* ifjúkori költeményeit tartalmazza. Ezeket a költő 15—19 éves korában szerzette. Áll ez egy prózában megírt bevezetésből, *kaszidék* és *terdsi bendek*ből. A bevezetésben a költészet iránt táplált lángoló szeretetét ecseteli. Idézi egy gyermekkori négysorosát, melyet *Khodsa' Izz-ud-Din* jelenlétében rögtönzött. A *kaszidehek* és a *terdsi bendek* *Ghajasz-ud-Din Balban* és *Mohammed Kaan* szultánok dicsőítésére irattak. Említi Balban szultán néhány udvari emberét és magasztalja mesterét — *Nizám ud-Din Evlját*.

A második költeménykötet *Vaszü ul-haját* (Az élet közepe). Ebben levő költeményeit élete delén, 20—34 éves korában írta. E divánnak is van prózai előszava. Ezek is csupa *kaszidék* és *terdsi bendek*. *Nizám ud-Din Evljának* és *Naszrat ud-Dinnak* *Balban* szultán legidősebb fiának, a költő meczénásának dicsőretét tartalmazza, s ebben énekli meg *Naszrat ud-Din* halálát, ki a csatatéren esett el. Ez volt az a híres költemény, melynek hallatára — a rege szerint — úgy elbúsulta magát az elesett ifjú hős atyja, *Balban* szultán, hogy a sok sirástól lázt kapott és három napra rá meghalt.

*) Ba'zi nuvisteh end kih kháneh-i s'fir u sá'iri Nizámi gendsevi táráds kerdeh-i Mevlevi Dsámi u Khoszreviszt.

Haft Asman 47. l.

A harmadik kötet a *Ghurrat ul Kemál*. Ezek az érett, 34—43 éves korából való versei: *ķaszidék, terdsi bendek és ķiták*. Bevezetésében a perzsa költészetet magasztalja, sok érdekes adatot szolgáltat a perzsa irodalom történetéhez. Saját életéről és irodalmi tevékenységéről is megemlékezik.

A negyedik a *Bakija-Nakija*. (Válogatott hátrahagyott költemények.) Az e divánban foglaltakat *Khoszrev* részben már öreg korában írta. Az előszóban a terdsi-bendek *ķaszidék*, *ghazelek* és *ķiták* különféle neveit magyarázza. Ebben a divánban a legtöbb költemény *Mohammed* sah es fiaihoz van intézve.

Az ötödik diván végül *Nihayat ul Kemál*. (A tökéletes költemények.) E versek már *Khoszrev* utolsó napjaiban irattak. Előszavában Istent magasztalja, a prófétákat és mesterét dicsőíti.

Vannak a kötetben *ķaszidék*, *terdsi bendek*, *ķiták*, *ghazelek*, *mesznevik* és *négysoros versek*. A négy első diván Lucknonban 1874-ben könyomatú kiadásban megjelent, az ötödik azonban csak kéziratban van meg a *British Museumban* és a *Bodleianában*.

Khoszrev mindig hajlott a miszticizmus felé. Öregebb korában egészen úrrá lett felette a misztikus vallásos rajongás. Munkáiból kitörölt mindent, a mi földi halandót istenítve dicsért. Uralkodókat magasztaló verseit félredobta, csak a legfőbb lényt imádvá dicsőítő sorait hagyta meg a magok eredeti alakjában. Rendkívül hitbuzgó szufivá lett a *Nizam ud-Din* tanítványa. Ez utóbbinak a halála olyan megrázó hatással volt reá, hogy alig hat hónappal élte túl vallásos mintaképét és a csodált, szeretett mestert mihamar követte a sirba.

Útban Bengália felé *Ghajász ud Din* táborában érte őt utól a szomorú hír. *Khoszrev* azonnal sietett vissza Delhibe, gyászt öltött, szétosztotta vagyonát a szegények között és haláláig el nem mozdult a szent sejkh sirja közeléből.

Khoszrev szintén ott van eltemetve szeretett mestere mellett, s ez a két sir valóságos búcsújáró hely lett, a hol egész éven át mindenféle vallású ember megfordul. *)

*) His tomb is close to that of his spiritual leader and hundreds of Musulmans and men of other creeds daily visit it.

Journal of the Moslem Institute (Kalkutta 1906) 90 l.

Sírkövén a következő felirat olvasható «*Mir Khoszrev* a beszél királya s a jelesség, tökéletesség tengere. Prózája üdítőbb a tiszta víznél, költészete tisztább a kristályvíznél. Az utólérhetetlen szépen éneklő fülemile. A páratlanul édeshangú papagály. Midőn halálának idejét akarom megtudni, a képzelet térdére hajtom le fejemet.»*) Az első chronogramm *'Adim ul miszl*, a másik *Tuti-ji sekker maķál*. 725 azaz időszámításunk szerint 1325.

Mint a regényes éposz művelője *Khoszrev* mindjárt *Nizámi* és *Dsámi* után következik a perzsa irodalomban. Egész sor regényes éposz, *mesznevi* van a tollából. *Khoszrev* époszai tárgyát nem kizárólag a legendás múlt regeköreből veszi, hanem az ő idejében játszódó történelmi eseményeket is ír le. Sok éposza úgy hat, mint egy modern verses regény, így például: *Dwalrâni* és *Khâdr khân* története.

Nizámi ötösének mintájára Emír *Khoszrev* is írt egy ötös költemény-sorozatot, *khamszeht*. Az ötös első darabja a *Makhszan ul Eszrâr* mintájára írt *Mattu' ul Envâr* (A Csillagok felkelte), egy misztikus *mesznevi*, húsz énekre osztva. A második regényes éposz *Khoszrev és Sírîn*. A harmadik *Lejla és Medsnûn* számtalanszor feldolgozott története. A negyedik Nagy Sándor történetéből veszi tárgyát és ez az egyik jobb feldolgozása ennek a keletiek előtt oly kedves mondának. *Aineh-i Iszkenderi* (Nagy Sándor tükre) czímmel.

Az ötödik a *Hest bihist* (A nyolez paradicsom), mely *Behrânnak* egy heti kalandjait énekli meg. Nem a legendából, hanem kora történetéből veszi tárgyát a *Kerân usz Sza'dein* (A két

*)
 Mîr Khuszrev khuszrev-i mulk-i szukhen
 Ân muhiṭ-i fadl ve derjâ-ji kemâl
 Neszr-i û dil kh'ászter ez má' i mu'in
 Nezm-i û szefîter ez âb-i zulâl
 Bulbul-i desztân szerâ-ji biķarin
 Tuti-ji sekker maķâl-i bimiszâl
 Ez peyi tarikh- szâlî fevt-i û
 Csûn nihâdem szer be zanû-ji khejâl
 Sud 'adim ul miszl jek tarikh-i û
 Diger sud tutiji sekker maķul.

szerencsés csillag együtt állása). Ez egy történelmi tárgyú költemény, a melynek hősei *Nászirud-Din* és *Mu'izz ud-Din*. Maga a történet csaknem belefut a sok allegóriába, s értéke csakis irálya szépségeiben rejlik. A költemény érdekes, a mennyiben jellemző példája a korában kedvelt irmodornak.

Mint *insa*-író Khoszrev *Raszá il ul'idsaz* című, a levélstilusról szóló művével remekelt, mely a legtöbbet tanulmányozott e nemű művek egyike. Az *Insá-i Emír Khoszrevi* levelekben foglalva szól sok mindenféléről, szufizmusról, perzsa és hindu zenéről. Prózában írt elbeszélése, a *Csehár dervis* hindusztánira lefordítva *Bág o Bahár* címmel a hindusztáni irodalom legismertebb terméke lett.

Nagy érdeme Emír Khoszrevnek, hogy megírta az akkoriiban még alig használt, úgyszólván gyermekkorát élő hindusztáni nyelvnek első nyelvtanát, a kezdő sorairól *Khálík bárínak* nevezett versbe szedett nyelvkönyvet, melyet még most is használnak a hindusztáni iskolákban.*)

A perzsa nyelven írt nyelvtan, ha ugyan megérdemli ezt a nevet, versbe foglalva adja elő a hindu nyelvényanyagot. Például: «Az éjnek fia (arabul) az égne a holdja. A hold az éjnek a fia (hindu nyelven) ez az arab kifejezés értelme.

A *lail* a. m. a sötét éjszaka arab nyelven. Tudd meg jól, sötét éj ez hinduul.**)

Minden rendszer nélkül magyarázza az arab és hindu szavakat. Rendkívül gyerekes egy szókönyv.

Például: Ha kérdezik tőled, mi a *himár* — számár az. Hinduul *gadhá* az a teherhordó állat. A nyúl annyi mint

*) Cet ouvrage a une grande célébrité, et il y en a plusieurs éditions, de Mirat, de Cawnpur, d'Agra, de Lahore. Il est usité dans les écoles.

Garcin de Tassy, Histoire de la littérature hindouie et Hindoustanie. II. kiad. (Páris 1870) II. 208. l.

**)

Heszt ibn-ul lejl máh-i ászmán
Csand betá rát ká tázi zubán
Lejl seb didsúr der tázi zubán
Rát ándhjári tú níküter midán.

Khalk Biri (Bombay 1318) 6. l.

kharhá, a gazella meg hinduul *hiran*. A gyűrű *ánguṭhi*, a disz meg *ábharan*.¹⁾

Szépen kifejezi egyik négy sorosában az istenség mindenható hatalmát: «Az egy teremtő, a ki ezt az öreg korongot csinálta. Se szó, se ész nem éri fel az ő tulajdonságait. Ő egy parancsszavával létrehozta a világot. Ki az, a ki az ő végzetének oda mondhatná, hogy ne tedd!»²⁾

Elég köznapias hasonlattal, a tú segélyével kivájt tövishez hasonlítja a szerelmet. «Mondják, hogyha sokra megy is az intelleum, hogyne vehetné az ki a szerelmesek szívéből a szerelmet? Ha száz ügygyel-bajjal kipiszkálja is a tú a labból a tövist, mi módon húzná az ki a lándzsahegyet az ember belsejéből» (szó szerint: májából?³⁾

Nagyon is *luti* szellemben mindenről lemond, csak a szép fiúkról nem. «Ha bünbe esik a szív, mondd, legyen az úgy. Ha tévútra megy az ész, mondd, hadd menjen. Nem megy ki a szívből a fiúk bájainak képzelete. Ha a könyv elfeketül (azt a könyvet érti, a melybe az ember jó és rossz cselekedeteit beírják), mondd csak, hadd feketüljön el».⁴⁾

- 1) Himár eger turá puszend csiszt khereszt
Behindi buved gadhá kih bár bereszt
Khergús kharhá básed áhú buved hiran
Angusteri ánguṭhi piráyeḥ ábharan.

Khálík bári (Bombay 1318) 6. l.

- 2) Şzân'î áhdi kih şákht cserkh-i kohen
Ní'akl reszed begúneh-i vaşzfes neh şukhen
Ū kh'od zi jek ámr kun dshán pejdá kerd
Án kiszt kih der ızás gújed kih mekun.

Kullját-i énaszir devávin-i Khosr'er (Lucknow 1871) 460. l.

- 3) Gúvend neszihet ár csih efzún áred
'Isk ez dil-i 'usák birún csún áred
Ştúzen kih beşzed heileh kesed khâr zi pái
Pejgán zi dsiger csigúneh birún áred.

U. o. 462. l.

- 4) Ger dil begunáh miseved gú misev
Ver'akl zi ráh miseved gú misev
Ez dil nereved khejál-i khaṭ-i piszerán
Ger námeḥ şizjál seved gú misev.

Kullját 465. l.

A híres szufi szent embert, *Nizám ed-Dint* így magasztalja: «Mikor üdvözet jön hozzám *Nizám* sejkhtől, jó tetteiben jól megy akkor az én életem. Reménynyel kényem-kedvem szerint élek, mert akkor minden dolgom rendben van nékem» (szójáték a sejkh nevének arab jelentésével).¹⁾

Csupa vallásos hasonlatból építi fel a következő négy-sorosát: «Mikor a te szemed szemöldökéből mutatott nekem *mihrábot*, attól a *kibleh*-től rombadőlt az én hitem épülete. Kötelességévé vannak téve az én szemem bogarának, hogy a te ajtód porával végezze az ima-mosakodást (temím), jóllehet vízbe van az (t. i. a szem) merülve». ²⁾

Nem épen költői hasonlattal emberevőnek nevezi kegyetlen ideálját. «Mivel te olyan vagy, mint az emberevő, azt mondd te nekem, hogy én szerelmes, betegszívű, szenvedő és beteg vagyok. Ha óhajtságom, hogy téged meglássalak, nem teljesül, kevésbé múlik, hogy e kívánság miatt meg nem halok». ³⁾

Szerelmi bűbánatában olyan neki a bor, mint az olaj a tűzre. «A jó barátot mutató csapláros ellenségem volt nekem az éjtszaka. Részeg voltam, és az az ezüsttestű bálvány-szép-ség volt a szívemben. Minden cseppje a bornak az én lelkem vére volt. Azt mondanád, olaj volt az én szívem tűzére.» ⁴⁾

1) Ez sejkh Nizám csún szelám eszt merá
Bá huszn-i 'emel 'eis mudám eszt merá
Umíd pesz murád u kámeszt merá
Zirá hemeh kár bânizám eszt merá.

Kulliját 466. l.

2) Tá cesm-i tú nemúd zi ábrú mihráb
Zân kibleh binâ-ji din-i men gest kharáb
Ber khák-i der-i tú merdum-i cesm-i merá
Ferz eszt temim áresih ghark eszt der âb.

Kulliját 466. l.

3) Zin pis men ve gûi csúntú merdum kh'ári
'Iski u dili u derdi u bimári
Ger ez tú nejâbem behevesz didâri
Kem zânkih der fu hevesz bimirem bâri.

U. o. 465. l.

4) Seb száki dússtrú merá dusmen bûd
Men meszt u bedil ân szimîn ten bûd

Tanítóját, lelki vezetőjét, *Nizám-ed-Dint* sok helyen magasztalja. «Mi nekünk *Nizám-ed-Din* lett az igazi sejkünk. Ő a felső világnak az isteni kincsadója. Minden tanítványa, a ki az ő nyomdokába lép, saruja hajójával átkel a kilencz tengeren» (a kilencz eget érti a tengereken).¹⁾

A csalogánynak *hezár dásztán* (ezer regéjü) nevét használja fel szójátéku a következőben: «Annak, kit gazdagít a szerelem, ezerszeresen növekszik az értéke. Nem látod-e, hogy a szerelem ittas fülemile. Csak egy madár, mégis ezernek hívják». ²⁾

A magasztaló költészetet, mely tudvalevőleg annyira divik keleten, így ócsarolja: «A dicsőítés mondásától meghal a költő szíve, legyen bár friss és ékesen szóló a verse. Hisz a lehelet eloltja a lámpát, még ha a Messiásé is» ³⁾ (Jézusnak halottakat feltámasztó, éltető lehelete példabeszédszerű a moszlimok körében).

Panaszkodik, hogy nincs már ékesszóló költő. «Nem lehet senkit találni ebben a korban, ha az ékesszólásról van szó.

Her bádeh kih bűd khún-i dsán-i men bűd.
Gúi kih ber ätes dilem roughen bűd.

U. o. 464. 1.

¹⁾ Sejkh beħaħħ Nizám-i Dín sud márâ
Gendsver-i khodászt 'álem-i bálará
Szâhib-i ħademiszt her murides kih kuned
Ber kesti kefes 'ebreh nuh derjárâ.

U. o. 462. 1.

²⁾ Keszi kiz 'isħ daület mend gerded
Bifezâjed hezârân 'itibâres
Neh bîni ger be'isħ bulbul-i meszt
Jeki murgh eszt ve mikh'âni hezâres.

U. o. 460. 1

³⁾ Ez guften-i madħ dil bimired
S'ir äresih ter u faşziħ bâsed
Gerded zi nefesz csirâgh murdelh
Ger kh'od nefesz-i Mesziħ bâsed.

Kullijât 458. 1.

Mindenki, aki azt állítja, hogy nem mondok igazat, helyesen mondom én azt, hogy hazudik». ¹⁾

A rideg közönyöseknél érző szívet találni lehetetlen. «A hidegeknél sohse keresd te az élő szív nyomát, se a gonosz zsarnok kedélyében a jó természetet. Hisz nem lehet valamit meggyújtani a lángoló tulipán tűzénél, nem lehet jó illatot találni a mécs rózsapiros lángjában». ²⁾

A gazdagnak adott adomány nem adakozás, mondja *Khoszrev* egy igazán indiai szellemű költeményében. ³⁾ «Azt hívják adakozó embernek, a ki a szegénynek ad olykor-olykor. Mindenkit, a ki a gazdagnak ad pénzt, neved te ki, még ha olyan is, mint *Hatim Tai*» (az adakozásáról híres arab törzsfőnök).

Ha a tengerbe hullatja cseppjeit az esőfelhő, kell, hogy kinévesse azt a villám (a villám a hinduk szerint, ragyogásával mint a mosoly deríti fel a felleg borús arczát, innen a kép). ⁴⁾

Saját versét kiki szépnek tartja, azért az ellenség kritikájából kell tanulnia a nagyratörő költőnek. «Ne bolondítson el téged, *Khoszrev*, a saját költeményed, mert van elől-hátul elég versfaragó. Az ellenség szemével nézd a mondásod (t. i. köl-

1) Kesz derin rüzgár neteván jáft
Ger szukhen báfurugh mí gújed
Her kih gújed rászt nemigújem.
Rászt gújem durúgh mí gújed.

U. o. 458. l.

2) Zi efszurdegán medszú ászr-i zindegi dil
Ni ez mizáds-i zálím szüzendeh khúí kh'os
Neh su'leh ber átes-i láleh teván efrúkht
Ni ez gul-i csirágh teván jáft búí kh'os.

Kulliját 458. l.

3) V. ö. Daridrân bhara Kaunteya má prayacches'vare dhanam
Vyádhitasyausadham pathyam nirujastu kimausadhaih
Hitopadésa ed. *Schlegel* (Bonn 1829) Lib. I. Fab. II. 13. sz. 11. l.

4) Merd bakhsendeh keszirá gújend
Kih bedervis díhed pej der pej
Her kih bákhsed betevánger diremí
Khendeh kun gersih búđ Hatim Tej
Abr eger ber szer-i derjá báred
Sájed ár berķ bikhended ber vej.

Kulliját 459. l.

teményed), ha azt akarod, hogy hibátlan legyen a versed. Mindenkinnek tetszik a saját szerzeménye, s ha valaki jó barát, mindent még szebbnek ítél, mint te». ¹⁾

Az emberséget így magasztalja: «Nem ember az, a kibén nincsen emberség. Az olajfát, melynek nincs jó szaga, égesd te el tűzifa módra. Nem vagy te ember, ha rossz van a természetben, ördög vagy te, a ki emberi testet öltöttél magadra. Jaj, micsoda vaktság az, hogy a szent törvény országútján százezer kalauz daczára tévúton jársz! Úgy folyik el az életed, mint a víz, és te megis földi kastélyod építője vagy. Ha van forrásvíz, mit használod te imamosakodásra a homokot? Szégyen az, ha te anyagi előnyökért a szamarakat szolgálod, mikor te emberfia és Isten szolgálja vagy. Ha rosszat cselekszel, ne bántson az, hogy rossznak neveznek, miután tenmagad mondod ki azt tetteiddel magadról. Ne kösd a szivedet a szélnek kitett kerthez, te a rózságon éneklő csalogány. Ma ne patkold meg te rosszul a paripádat, mert holnap, mikor te a föld alatt leszel, minden patkó keresztül gázol rajtad. (Kissé keresett hasonlat a földi életbeli cselekedetek túlvilági jelentőségéről).

Te miattad, oh szívem, nem imádkozik *Khoszrev*. Olyan vagy te, mint a kútba vagy inkább a borosedénybe esett holttest» (sic). ²⁾

¹⁾ Mesev Khoszrev bes'ir-i kh'od gharreh
Kih gújendeh beszi heszt ez pesz u pis
Csú guft-i kh'isrá b'iseb kh'áhi
Becsosm-i dusmenán bin gufteh-i kh'is
Hemeh kesz guft-i kh'od khúb dâned
Veger járeszt hem telhszin kuned bis.

Kulliját 458. l.

²⁾ Námerdum eszt kih derû niszt merdumi
'Udi kih bús niszt biszûzeszi hizûmi
Merdum neh-i csú naqs-i bed ender nihâd-i tûszt
Divi kih dsâi kerdeh der endâm-i âdemi
Veh kin csih kûriszt kih der sâhreh-i ser'î
Bâ szed hezâr rehber binendeh rehguni
'Umret revân esû âb tû mi'mâr-i kaszr-i khâk
Tâ âb-i esemeh heszt csirá der temimi
Sermi kih behr-i mál sevi bendeh-i kherân

Egyik versében panaszkodik, hogy a tudósok szerencsétlenek és hogy a tudatlanoknak áll a világ. «Mi dolog az, *Khoszrev*, hogy a világon a tudósok alacsonyabb sorsúak a hitvány alávaló tudatlanoknál? Nézd te ezt a találó megjegyzést, és nyugtasson az meg, hogy a vízcseppnek is csak négy a betűje, meg a tengernek is» (szójáték: a vízcsepp *ħtrh* és a tenger *drjá* irott alakjával).¹⁾

Az első ember, *Ádám* lelke nem akart *Khoszrev* szerint testet öltetni, félve a földi nyomorúságtól. «Azon a napon, mikor Ádám tiszta lelkét felhívták, hogy menjen a testbe, feltéhen nem ment az be abba. Dávid énekének hangján zengték akkor az angyalok: «A testbe, a testbe jőjj, jőjj be a testbe, a testbe».»²⁾

Ha imádottja tudná, milyen búbánat terhe nehezedik a költő lelkére, megkönyörülne rajta. «Egy hegynyi búbánat van a keblemen. Ha tudná azt a kedvesem, bizonyára nem helyeselné azt a nagy terhet az én szívemen.»³⁾

«Örök boldogság részese az, a kinek hű a szeretője. Kinek van hű, gyöngéd szeretője, az örökké tartó boldogság birtokosa az, s a mulandóságtól ment neki az élete. Talán szep

Csún bendeh-i khudái ve ferzend-i ādami
Csún bed kuni bedi kih bigtjend ezān merends
Ez berg zir bād ken dil menih bebāgh
Ej bulbul kih ber szer-i gul der terennūmi
Ez tūst bi nemāzi Khoszrev dilā kih tū
Murdāi uftādeli becseh belkih der khūmi.

Kullijāt 420. l.

- ¹⁾ Khoszrev csih ħalet eszt kih der dahr ‘ālimān
Ez dsāhilān dūn deni bāz peszterend
Īn nuḳtehrā bibin ve bā inszāf kh’os berāi
Kiz csār ħerf ħaṭreh u derjā berāberend.

Dawlatshah, The Tadhkiratu-sh-shu‘arā ed. E. Browne Lejda 1901) 247. l.

- ²⁾ Ān rūz kih ruḥ-i pāk-i Ādem bebeden
Guftend derā nemī sud ez tersz beten
Khā’ndend melāikān belehm-i Daūd
Der ten der ten der ā der ā der ten der ten.

Kullijāt 138. l.

- ³⁾ Der szineh dārem kuh-i gham dāned eger jār inḳādar
Sājed kih nepeszānded diles ber khāṭirem bār inḳādar

Kullijāt 266. l.

kedvesem ajka körül lengett a reggeli szellő, hogy ma olyan illatos? Saját szépségén, fiatalságán örvendve nevet a rózsa. Mit tudja az, hogy min kesereg a csalogány.»¹⁾

Tavaszhoz hasonlítja imádottját. «Újra kizöldült minden, de nem jött el a barátnőm. Megújult a kert, de nem jött el az a tavasz. Olyan lett a sírástól a szemem, mint a patak, de azért nem jött el a folyócska partjára az én cziprusom. Eljött a kikelet, de az én borozó czimborám nem jött el megnézni a tavaszt. Itt van már a kertben a rózsa, de milyen kár, hogy az az ismerős jó barát nem érkezett meg. Ilyen üdítő szélre és esőző könnyekre sem hajtott rügyet reménységem ága. Elmúlt már az élet, de attól a rossz természetű utazótól még csak üdvözlöt sem jött hozzám.»²⁾

Panaszkodik, hogy esős az idő és távol van a kedvese. «Esik az eső, és eltávozik tőlem a kedvesem. Ilyen időben hogyan szakítsam én el szívemet a szeretőmtől?»³⁾

Siralmas állapotán keseregni nagyon tud. «Ne legyen

1) Keszikih jár vefádár mihribân dâred
Sze'adet-i âbed ve'umr dsavidân dâred
Meger kih gird-i leb-i ân szenem gest eszt
Kih bâd szubhâdem inrûz bûji dsân dâred
Gul ez dsevâni huszni-i kh'od eszt khendeh zenân
Csih âgâh eszt kih bulbul esirâ efghân dâred.

U. o. 232. l.

2) Szebzhâ neû demid ve jár nejâmed
Tâzeh sud bâgh vâh behâr nejâmed
Csesm-i men dsojbâr gest zi girjeh
Szerv-i men szûji dsojbâr nejâmed
Neû behâr âmed vâh herif-i serâbem
Betamâsâ-ji neû behâr nejâmed
Âmed ân gul kih bâ û reft bebusztân
Veh kih ân âsnâi jár nejâmed
Bâ csenin bâd-i szerd u esk esû bârân
Sâkh-i umid-i dil bebâr nejâmed
'Umr biguzest vez ân muszâfir bed khû
Jek szelâmi bejâdgâr nejâmed.

Kullijât 220. l.

3) Âbr mi bâred ve men misevem ez jár dsudâ
Csûn kunem dil becsenin rûz zi dildâr dsudâ.

Kullijât 37. l.

senkinek ilyen napja, mert biz rossz az én napom. Ne égjen senki így, mint a hogy én égek. Nem tudok panaszkodni. Nincs helyén a szívem, hogy a tűrést megtanuljam. Sok éjet átvirrasztottam, de nem volt az a szerencsém, hogy arczod látásával egy napon megvirradjon nekem.»¹⁾

Mitsem ér a sokszor megszegett fogadalom. «Ezután olyan nincs, hogy én az aszkétaságot áruba bocsássam. Adj ide egy poharat, csapláros, hadd üritsem ki előtted! Minthogy nem ér egy árpaszemet az én igazhivőségem, hogy adjam en el ezt a száz helyen megtört bűnbánatomat?

Sokat kértem én a korcsmáros közbenjárását, míg kinyitották előttem tegnap a csapszék ajtaját. Most, hogy a korcsma ajtajának a porába hajtottam le a fejemet, mit rettegjek én a rendőrfőnök fenytő kezétől? Szívem és eszem miatt gyötrött engem a gond és az aggodás. Istennek legyen hála, hogy se szívem, se eszem nincs már nékem. Elmúlt már az idő, mikor az imaszőnyeg nyomta a vállamat; most a csaplárosfiúk játszó helye az.»²⁾

A mulandóság gyakori témája Khoszrevnek. «Azok a jó barátok, kik voltak, nem tudom, hová lettek. Oh Uram, micsoda

¹⁾ Kesz bedin rúz mebadâ kih men bedrüzem
Kesz bedin gûneh meszûzâd kih men miszûzem
În nemândeszt kih tâ nâleh-i 'iszmet kh'anem
Dil neh ber dsâszt kih takhteh-i szabr âmüzem
Seb beszi reft be bidâri vãn bakht nebûd
Kih demed şzubh-i murâdi zi rukhet jek rûzem.

Kullijât 337. l.

²⁾ Zin pesz szer-i ân niszt kih men zuhd firûsem
Szâkı kedeh-i dih kih berûjîtû binûsem
Dsâji kih nirzed bedsevi din durusstem
În teûbeh şzed dsâ sikesztel csih firûsem.
Besz pir-i kherâbât kih burdem besifâ'et
Tâ bâz gusâdend der-i mejkedeh dûsem.
Eknûn kih szerem sud beder-i mejkedeh pâmâl
Csûn bim dihed muhtaszib ez mâlis-i gûsem.
Bûdeszt zi hûs u dilem endiseh-i tímâr
Elminnet lilâh kih neh dil mând neh hûsem.
Reft ânkih muşella bekett dâstem eknûn
Bâzicselh gelh mughbecsegân sud szer u dûsem.

Kullijât 331. l.

nap is volt az, mikor tőlünk elváltak? Ha eljő a tavasz és kérdi, hogy hol vannak a jó czimborák! Mondd, oh szellő, hogy minden rózsza fűvé lett.

Oh te rózsza, mely a földből nőttél ki, mondd csak: hogy vannak azok az arczok, melyeket az enyészet földje fed? Nézd, mind porrá lettek azok az előkelők, kik a nép koronái voltak.

Fényes, ragyogó napok voltak és a föld alá mentek. Azok a parányok mind szetoszlottak a levegőben. Gyermekebolondító játékszer ez a világ portékája. Balgák azok az emberek, kiket ez lebilincsel. Menekülj el te innen, *Khoszrev*, mert eltávozott már a hűség a világból. Olyan csalfa, hűtlen lett a világ népe, mint maga lett a világ.»*)

Nyugodt és elégedett volt a költő, míg nem lett szerelmes. «Egy időben szabad volt a szívem. Bensőm gondtalan, lelkem víg volt. Sőt hintett rá egy kaczer szépség és újra felszakította régi sebeimet. Milyen jó volt, mikor a jóra törekvő elme ettől a bajtól ment volt!

Emlékezel-e, te szép alak, hogy valamikor az idegenekről is megemlékeztél? Ismét eljött az éj és elkábitott, mert kedvesem hajfürtjeinek jó illatát hozta el hozzám a szél. Sohasem mondtam én el panaszomat a nélkül, hogy szinte meg ne haltam volna. Mert esdeklésemhez szegődött mindig útítársul a lelkem.

*) Járán kih búdeh end nedánem kudsá sudend
 Ja rebb csih rúz búd kih ez má dsudá sudend
 Ger neü behár ājed ve pурсzed zi dúsztán
 Gú ej szebá kih ān hemeh gul giyá sudend
 Ej gul csú āmedi zi zemīn gú csigūneh end
 Ān rújihá kih der teh-i gerd-i fená sudend
 Ān szerverān kih táds-i szer-i khāk búdeh end
 Eknūn nizāreh kun kih hemeh khāk-i má sudend
 Khūrsid búdeh end hih reften zír khāk
 Ān zerrehā her hemeh ender hevā sudend
 Bāziseh iszt tīf ferib īn matā'-i dahr
 Bī'ākl merdumān kih bedin muhtelā sudend
 Khoszrev guriz kun kih vefā reft zīndsihān
 Zehl-i dsihān kih hemcsū dsihān bīvefā sudend.

Kullijāt 160—1. l.

Igazságtalanságot tűrsz te el te, óh *Khoszrev*, a szeretődötől, mert a szerelmesek osztályrésze az igazságtalanság.»¹⁾

Egyik versében így fohászkodik Istenhez: «Oh te minden ügyefogyott menedéke! A te kegyelmed mindenki számára az engedelemkérés szava. Az utasok saruinak helye a te ajtód (az Istenhez vezető út utasait érti). Minden fővegnek a te előtted érzett szégyen az ékessége (sic). Elég egy csepp a te irgalmaságod felhőjéből, hogy azzal lemossa valaki a könyvébe beírt bűnlajstromot.

Azon az úton vígy te engem, a melyen hozzád eljuthassak. Oh te, kihez vezet minden út! Minden képzeletet meghalad a mi vétkeinknek a száma. De a te bocsánatod is nagyobb minden bűnnél. Te hozzád fordul *Khoszrev*. Te vagy az en menédékem és az egész világ menedéke.»²⁾

- 1) Merá veḳti dil āzād būdeszt
 Derūnem biḡham u dsānem sād būdeszt
 Nemek zed sokhi ender dsān u neū kerd
 Dserāhet há kih der bunjād būdeszt
 Csih kh'os būdeszt 'aql meszlehet dsūi
 Kih csendin zin belā āzād būdeszt
 Nigará hics gāhi jād dāri
 Kih ez biḡānegān et jād būdeszt
 Seb āmed bāz u burd ez dsāi kh'isem
 Kih būi zulf-i tū bā bād būdeszt
 Beferjādet nekh'āndem demive murdem
 Kih dsānem hemreh-i ferjād būdeszt
 Dsefā kes Khoszrev ez dūst peiveszt
 Neszib-i 'āsikān bidād būd eszt.

Kullijāt 101. l.

- 2) Ej bedermāndegi penāh-i hemeh
 Kerm-i tūst 'uzr kh'āh-i hemeh
 Bend-i na'lin rehrevān deret
 Sermet tikmeh-i kulāh-i hemeh
 Zi rehī ber merā kih der tū reszem
 Ej besztūji der-i tū rāh-i hemeh
 Guneh-i mā hemeh fezūn ez kijāsz
 'Afvet efvūnter ez gunāh-i hemeh
 Khoszrev ez tū penāhi dsujed
 Ej penāh-i men ve penāh-i hemeh.

Kullijāt 34. l.

A kedvese felől lengő szél nagy szerepet játszik *Khoszrev-*nél. «Éjjel, hogy a kedvesem tája felől jött a szél, megittasodtam, mert elhozta kedvesem illatát. Megeredtek a könnyeim es lábukat összeverve imádoztam utcájára rohantak (sic). Van sirásom, és az a másik sirás ő tőle való, mert a folyamba ömlött a romlott, nem jó víz (fájdalom által kicsikart könnyeit nevezi így). Megemlékezem róla és búsulok. Mindennek ő az oka.»¹⁾

Igy vigasztalja magát, hogy minden tudománya, tehetsége daczára nem tud semmire menni, érvényesülni a világon: «Ha van tudásod, ne szomorkodjál, hogy csak öszvéren lovagolsz. Nézd, Jézus számaron ült, a szamarak alatt meg a tüzes paripaké. Nem marad rejtve, a mi jó, rossz van az emberben, mint a királyok zsebében a mósusz és a kristályüvegben a bor. Ha azt akarod, hogy nyugodt lehess, jobb a megnyugvás, mint a küzdés. Ha meg akarod fékezni az elefántot, minél távolabbról tudod azt megtenni, annál jobb.»²⁾

Valószínűleg csak az akkori irodalmi izlésnek hódolva magasztalja fiú-kedvesének bájait. «Egész életemben én tehozzád fogható szépséget, oh fiú, nem láttam. Beszéded elragadja szívemet, kecses járásod véretem felhevíti (szó szerint: vérem ontja). Zavarban vagyok, hogy te milyen is vagy. Arany főveg földi a fejedet, derekadig érnek hajfürteid. A mint jársz-kelsz, puha

- 1) Seb kih bādem zi szūji jár āmed
 Meszt gestem kih būji jár āmed
 Āb csesm devid ez szer-i hāl
 Pāyi kúbān bekūji jár āmed
 Girjeh kh'od heszt ve girje dīger ez ūszt
 Kāb nākh'os bedsojbār āmed
 Mikunem jād u mikhurem ḥeszret
 Hercsih khūrdem zi khūji jár āmed.

Kullijāt 224. l.

- 2) Ger huner dāri merends ār berniseszti ber szutūr
 Zir 'Isza kher nīger zīr kherān jekrān būr
 Nik u bed der ādemī pinhān nemimāned csendānkīh
 Nāfeh der dsīb-i mulūk ve bādeh der dsām-i belūr
 Nefeszrā ger rām kh'āhi szākīnes bihter zi dsehd
 Pīlrā ger beszt kh'āhi csāreh nikuter zi dūr.

Kullijāt 269. l.

harmatos hajfürteid elbájolják szívemet. Megölsz, ha elragadod szívemet, meghalok, ha azt messze eldobod. Mert te vagy az én lelkem, te vagy az én életem, oh fiú. Mert nem nélkülözhetem szép arcod s bájoló illatod. Kutya módra a te utczádat taposom, ha nem hívsz is magadhoz, oh fiú. Ne öld meg a fájó lelkűt, ne öld meg azt, kinek elraboltad a lelkét. Ne öld meg a szegény ifjút, végtére te is ifjú vagy, oh fiú. Miatad földönfutó lett a szerencsétlen Khoszrev. Igen barátságatlan vagy te hozzá, oh fiú.»*)

Szereti a hasonlatok egymásra halmozását. például a következő versében: «Eljött már a rózsa, de semmi híre a kedvesemnek (szó szerint: nem érkezett meg a reggeli szellője). Nincs még itt az egyesülés kertjének barátságfüve. Most van az én életem levélhullásának ideje, de azért még nem lengedez annak a szépség kora tavaszának a szellője. Eltűnjük mi az elválás sivatagának forró szelét, ha nem áraszt hűségillatot az a virág. Hogy éljek én, ha nincs olyan éjjel, hogy a baj egész karavánja ne jöjjön hozzám attól a kaczer szépségtől!

Az édes álmod élvező szultánnak mi tudomása arról, hogy van a nép, ha nem jön fülebe a koldús jajszava? Van sok pénz s kívánandó dolog a túlvilági titkos kinstárban, de a mi imádságunknak nincsen fogantja. Örökéletű legyen az én szívemben a te szerelmi bánatod. Csupa gyógyszer az, bár nincsen neki itt az írja. Arra törekszem én, hogy ajtód

*) Dsáji nedánem incenin tá zindegáni ej piszer.

Kiz khûbrûjân-i dsihân bâkesz nemâni ej piszer
 Dil mibered guftâr-i tû khûn mikened reftâr-i tû
 Hejrânem ender kâr-i tû tâ ber csih szâni ej piszer
 Zerrin kuleh bâlâji szer dsâdi firûter ez kemer
 Reh mirevi vez dsâd-i ter dil mîfsâni ej piszer
 Kustî eger dil ber kenî murdem eger dîr efgeni
 Zirâ kih hem dsân-i meni hem zindegâni ej piszer
 Csûn niszt szabr ez rûji tû her szâ'eti ber bûji tû
 Csûn szeg devem der kûji tû ger tû nekh'âni ej piszer
 Âzurdeh dsânirâ mekus bîdsân u mânirâ mekus
 Miszkîn dsevânirâ mekus âkhir dsevâni ej piszer
 Khoszrev derin bicsâregî dâred szer-i âvâregî
 Der kâr-i tû jekbâregî nâmihrbâni ej piszer.

Kullijât 265. 1.

küszöbére hajtsam le a fejemet. De mitevő legyek, törekedéssel mitsem ér el az ember! Ne keseregj, oh *Khoszrev*, ha te nem vagy méltó a vele egyesülésre, hisz a trónra sem érdemes minden hitvány ember.»¹⁾

A szerelem veleszületett tulajdonsága *Khoszrev*-nek. «Elmúlt az élet, de nem hagyott el a szerelem. Nem mondott le a fiatalok iránt érzett szenvedélyes vonzalomról a szívem. Lelkem derekán van még az öv (a keresztények jellemző ruhadarabját, az övet érti), hogyné tisztelném a szép bálványokat! Az én csillagzatomtól van ez a tulajdonságom. Mióta a szerelem korcsmájában beszenűyeződött a ruhám szegélye, nem tettem én egy lépést sem előre a szerelem piacznán. Az egyesülésre vágyás szenvedélyének tüze elhamvasztotta lelkemet és testemet. Most látom be, hogy éretlen volt minden vágyakozásom. Ha én megölésre érdemes vagyok, azzal a karddal kiméletlenül végezz ki engem. A szívétől megfosztott *Khoszrev* ajtód porává lett, egy szóval sem kérdezted, hol van az az én szenvedélyes szeretóm.»²⁾

- 1) Gul âméd vez dűszt szebâji nemireszed
 Ez bâgh-i vaşzl mihr gijâi nemireszed
 Hengâm-i berg riz-i hejâtem sud ve henûz
 Zân neû behâr-i huszn szebâji nemireszed
 Mâ beszâmûm-i bâdijeh-i hidsr hem kh'osim
 Ger zân sigûfelh bû-ji vefâ nemireszed
 Men csûn zijem kih hics sebi niszt kâin teref
 Zân ghamzeh karvân-i belâ nemireszed
 Szultân bekh'âb-i nâz csih âgah zi khalk csûn
 Der gûs-i û fighân-i gedâ nemireszed
 Der gends-i ghaib naqd-i temennâ beszi eszt lik
 Mârâ becserkh deszt-i du'âji nemireszed
 Derd-i turâ hejât âbed båd der dilem
 Kân hem devâszt geresih devâi nemireszed
 Kûsem kih szer nihem bederet csûn kunem
 Merdum zi dselh-i kh'is bedsâi nemireszed
 Ger *Khoszrevâ* bevaşzl szezâ nisztî merends
 Mulk-i szerân beh bi szer u pâi nemireszed.

Kullijât 234—5. 1.

- 2) 'Umr bireft ve nereft 'isk zi szeûdâji men
 Terk-i dsevânân neguft in dil sejdâji men
 Reszteh bedsânem kemer ve pis butân csûn kunem

Az életörömök költőjének, *Háfiz*nak modorában gúnyolja az alakoskodó aszkétaságot színlelőt. «Ha felnyitjátok a szerelmesek könyvét, írjátok fel első lapjára az én nevemet. Az aszkétaság nem egyéb, oh moszlimok, mint kenyérkereset. Bort igyatok és zenét hallgassatok! Ha ti a szerelmesek hitét valljátok, ezután csak a bálvány előtt imádkozzatok!

Hallottam, hogy mikor *Mahmud* az utolját járta, azt mondta: arczomat *Ajáz* (kedvesét hívták így) felé fordítsátok.

A ti rabszolgátok vagytok, oh szépségek, ha ezer kaczerkodástokat kell is eltűrnöm.¹⁾

Egyik versében a megbánás könnyeivel véli megtisztítandónak az idegen nő bájaiban gyönyörködő szemet. «Bízzál, oh barátom, az Isten kegyelmében, s engedelmeskedve az Istennek, tégy eleget moszlim kötelességednek! Ha házasságtörést követett el a szemed, ha azt akarod, hogy büntől az megtisztuljon, mosd meg azt a megbánás könnyeinek a vizében!»²⁾

Khászijet in mîdihed tâlîf dsevzâji men
 Tâ bekherâbât-i 'isk dâmenem âlfideh gest
 Ber szer-i bâzâr-i 'isk pis nesud pâji men
 Âtis-i szeûdâ-ji vaşzl dsân u tenem biszukht
 Csûn nîgerem khâm bûd in hemel szeûdâji men
 Bendeh eger kusteniszt beher esih midârim
 Rendse kun ân tigbrâ hem betakazaji men
 Khoszrev bidil zi sevķ ber der-i tû khâk sud
 Hics negufti kudsâszt 'âsik sejdâji men.

Kullijât 374. l.

- ¹⁾ 'Âsikîrâ csû nâmeh bâz kunid
 Nâm-i men ber szeres ŧerâz kunid
 Zuhd rizķ eszt ej muszulmánân
 Bâdeh nûsid ve cseng szâz kunid
 Ger sumâ din-i 'âsikân dârid
 Bâ'd ez in pis but namâz kunid
 Gâh-i murden senideh em Maļmûd
 Goft rûjem szû-ji Ajâz kunid
 Men ghulâm-i sumâjem ej khûbân
 Bikesem ger hezâr nâz kunid.

Kullijât 228—9. l.

- ²⁾ Ej dâszt rizâ behilm-i jezdâni dih
 Vez tâ'et-i haķķ dâd-i muszulmâni dih

Kéri fiú-ideálját, hogy ne hagyja őt el s ne menjen el vadászni. «Oh te gyöngéd ifjú, ne menj vadászatra! Légy barátságos ehhez az aggódó szívűhöz, ne menj! Az oroszlánok nem meltányolják hamis pillantásaid. Ellenséges érzellemmel ne menj a szegény gazellák ellen. Engedd, hadd térjek magamhoz. Ket napig légy emberséges és ne ülj a nyeregbe. Egy nyilra vágyom én a te íjadból (kedvesének szemöldöke az íj, és a pillantása a nyíl). Ölj meg ma és ne menj el. Egyszer már eltávoztál és elvitted a nép szívét magaddal. A mi megtörtént, az megtörtént, máskor így el ne menj. Nem maradt egy ártatlan sem a városban, félj az Istentől.

Részegen és korhelyen ily állapotban ki ne menj. Vészhozó a te szemed, senkinek az arczába ne tekints. Gyöngédek a te lábaid, ne járj a földön. A kert virágainak kegyelmezz meg Ne lépkedj ily kecsesen, szépem. Micsoda a rózsa, hogy a lábad alá kerüljön! Vagy ölj meg engem, vagy ne lépj meztláb a rózsára és a jázminra. Oh te, ki kaczerán sétálgatsz, tekintsd szegény *Khoszrev* bolond voltát s el ne menj.»*)

A józan emberek gáncsolásával nem törődik a költő. «Mi a borivók cseppjeinek romjai vagyunk. Mit félünk mi a jó-

Csesmet esü zinâ kuned geres khâ'hi pâk
Ghuszles tû zi girjeh-i pesimâni dih.

Kullijât 462. l.

*) Szûji sikâr ej piszer nâznîn merev
Mihr bikun ber in dil endûhgîn merev
Sirân nejend merd-i tû ger ghamzeh mizeni
Ber âlhubân khaszteh bâheng-i kin merev
Biguzer tâ bekh'isten âjem zi bi hûsi
Rûzî dû merdumi kun ve ber pust-i zin merev
Jek tir ez kemân-i tû em mikuned hevesz
Imrûz hem merâ kus ve dsâi bekîn merev
Di gest refti ve dil khalki zidsâi reft
Reft âncsilh reft bâr diger incsenin merev
Jek pârszâ nemând besehr ez khudâ bitersz
Meszt u kherâb szûji birûn incsenin merev
Csesm-i tû âfet eszt berûji kesz mebin
Pâji tû nâzikeszt berûji zemîn merev
Ber nâzikân-i bâgh bebakhsâi u luř kun
Zînszân benâz der csemen ej nâznîn merev
Gul kiszt tâ bepât reszed já merâ bikus

életüek megszólásától! Az a fej, mely a részegek verését el-
tűri, mit törődik a józanok szemrehányásával!»¹⁾

«A dervisek birodalmában van a mi uralkodásunk. A tün-
dérsképek szemlélete a mi szulejmanságunk (Salamon király, ki
a moszlim legenda szerint a péric, emberek és állatok felett
uralkodott, gyakran költői hasonlatul szolgál). Mikor a korcsma
küszöbére nyugtatom le a fejemet, minden borcsepp a mi kirá-
lyi pecsétgyűrűnk köve.»²⁾

A szerelmesnek saját szive okoz legtöbb bajt. «A szerel-
mest, kinek lángra lobbant lelke és belseje (szószertint mája),
saját szive miatt nyomja a búbánat, nem az ezüsttestű miatt.
Nem pillangó módra a gyertya égette el fejétől lábáig, hanem
szivének tüze kapott bele tollába, szárnyába.»³⁾

Mohammed próféta legközelebb áll az istenséghez. »Ha
tudomásod van Mohammed jelességéről, józan észszel nézd az ő
helyzetét. Folyton együtt van Mohammed és Alláh. Tudniillik
senki se férközhetik közójük.»⁴⁾

Já pá berehneh ber gul u ber jazmín merev
Ej ānkih benizāreh bedān sokh mīrevi
Divānegi Khosrev miszkin bih bin merev.

Kullijāt 394—5. l.

¹⁾ Mā 'im kherāb dsur'eh-i mejkh'ārān
Mārā csih gham ez ta'neh-i nikū kārān
Ej szer kih leked mikhured ez khumarān
Kej gham khūred ez szerzenis hosjárān.

Kullijāt 462. l.

²⁾ Der mulk-i ķelender kih dsihān bāni mászt
Diden beh perivesān szulejmāni mászt
Meszned csū ber āsztān-i khumār kunem
Her ķaķreh-i mej nigin szultāni mászt.

Kullijāt 463. l.

³⁾ 'Āsik kih sud efrūkhteh dsān u dsigeres
Heszt ez dil-i kho'd ghames neh ez szimberes
Pervāneh neh sem'e szūkht tápā beszeres
Belkih ātes-i dil girift der bāl u peres.

Kullijāt 464 l.

⁴⁾ Zi 'izz-i Mohammed ār nedāri kheberi
Kun ez reh-i 'aķl der sehādet nezeri
Allāh u Mohammed eszt peiveszteh behem
Ja'ni kih mijān sān negendsed digeri.

U. o. 161. l.

Annyira betölti egész lényét túlvilági kedvesének emlékezete, hogy szerelmét képtelen eltitkolni. «Mondottam, senkivel sem közlöm szívem körülményeit. De bár mitsem közöltem, mégis hire ment. Annyira elfoglalta külsőmet és belsőmet az a jó barát (t. i. Isten), hogy József illatát árasztja, ha széthajtod ingemet» (czélzás az ismeretes moszlim legendára).¹⁾

Sokat törekedett a költő, hogy eltitkolja érzelmeit, de hiaba. «Sokat fáradok, hogy elföldjem búbanatomat. Ha lángra lobbant a tűz, nem lehet azt titkolni. A ki kineveti a szerelmesek állapotát, annak lelkületén sírni érdemes.»²⁾

Az emberalakban járó szamaraktól fél legjobban *Khoszrev*. «Nem félek én, ha tele van is számmal a világ. Csak attól a számartól félek legjobban, a melyik emberi alakot öltött magára.»³⁾ Igazi hamisítatlan szufiszellem nyilatkozik meg a következőben: «Megalégedett vagyok én a lealáztatás és az egyedüliség birodalmának birtokával. Azzal, hogy senki sem törődik sorssal. Istenemre mondom, vágd fel keblemet és vedd ki a szívem (czélzás a Mohammed prófétával történt egyik csodára), mert a te házában másnak nincsen helye.»⁴⁾

Az Istenhez vezető misztikus út kalauza, ha tudja az utat, nő is lehet. «Az egyenes úton járó t tedd meg öregeddé, még ha

1) Guftem ehvâl-i dil-i kh'is negtjem bekeszi
Lík ez bikheberi reft be'âlem kheberi
Besz kih birûn u derûnem hemegi dûszt girift
Bûji Jûszuf dihed âr báz kuni pirâhenem.

Rîza Kulî Khân Rijâz ul'arifîn (Teherán, 1305) 70. l.

2) Biszjár biktsem kih bipusem gham-i kh'od lík
Âtis csû bigired netuvân dâst pinhân
Her kih ber hâl-i 'asikân khended
Girjeh vâdsib eszt ber hâles

U. o. 70. l.

3) Neterszem men âr 'alemî pur khereszt
Meger ez kheri kâdemî pejkereszt

Rijâz ul'arifîn (Teherán, 1305) 71. l.

4) Khosem bedaûlet-i kh'ârî u mulk-i tenhâi
Kih eltefât keszi râ berûzgârem niszt
Bekhodâ kih szineh-i men bisigâf u dil birûn kun
Kih der khâneh-i tû digeri csih kâr dâred.

Rîza Kulî Khân Rijâz-ul 'arifîn (Teherán, 1305) 70. l.

nő is az, mert *Khizr* mikor eltévedt a sötétség országában, a kanczákat küldte előre (czélzás az *Iszkender náme* egyik helyére). Az a *Dsáfar*, ki az egeket bejárja. Nem mindenki *Dsáfar*, a kinek szárnya van. Nevetségessé teszi magát, a ki szufiságban szokásokat keres. A *temim* mosakodás abból áll, hogy port tesz az ember a fejére». (Nehezen visszaadható szójáték a *khák ber szer*).¹⁾

A jó barátokkal kár szakítani, hisz úgysis vége szakad minden együttlétnek. «Ha a sors nyugalmas életet ad neked, szerencsédnek tartsd a jó barátokkal való érintkezést. Látogass el az ismerősök gyülekezetébe, tégy le az egyedüliségről, magányról.

Ne távolítsd el magadtól, ha rossz természetű is a barátod, mert úgysis elválasztja őt tőled majd utoljara a végzet. Ne tépd szét, ha szűk is a ruhád; ha elviselődik, úgysis rongy lesz abból. Ne verd az ágat, ha fanyar, keserű is a gyümölcse; magától leesik az, ha eljön a levélhullás ideje, mivelhogy elkerülhetetlen az együttélés utáni elválás. Minek a magányos életre törekvés!»²⁾

A költő egy cseppet sem rokonszenvez azzal, a kit nem hevít a szerelem (természetesen a szufi értelemben vettet érti).

1) Rászt revrá pír-i reh kun geresih zen básed kih *Khizr*.
Csün bezulmet reh kuned gom madjânes rehber eszt
Dsa'fur ân básed kih tajjár ez felek bírûn reved
Neh keszi kû bâl tajjár dâred Dsa'fareszt
Der Tesze vûf reszm-dsuszten khendeh kerden ber kh'od eszt
Der temmim meslî kerden khâk kerden ber szer eszt.

Rijâz ul 'arifin (Teherân, 1305) 71.

2) Ger âszâjisi dâri ez rûzgâr
Vişzâl-i 'azizân ghanimet sumâr
Bedsemifjet-i dûsztân rûi nih
Perâgendegi rá bejek szûi nih
Bedûri mekus âr kih bed khûszt jár
Kih kh'od dûri ufted szerendsâm-i kâr
Eger dsâmeh tengeszt pâreh mekun.
Kih kh'od pâreh gerded esû gerded kuhun.
Mezen sâkh eger miveh telkheszt u tiz
Kh'od ufted csih pis âjedes bergriz
Csû lâbud dsudâiszt ez ba'd-i ziszt
Ba'amden dsudâ ziszen behr-i esiszt.

Rijâz ul 'arifin 71. l.

«A kit nem éget a szerelem lángja, ahhoz egy tűnyivel sincs odavarrva a szívem (sic). Ha nem égettszívű vagy, távolodj el tőlem, mert mi tüzet vetünk annak a szívére, a ki nem égett.»¹⁾

Ebben a földi életben kell jót tenni, mert a másvilágon jóra, rosszra képtelen az ember. «Itt cselekedjél, dolgozzál, mert elég bajod lesz a feltámadáskor. Innen vigy magaddal ivóvizet, mert a tengerből azt nem kapsz.»²⁾

A megsemmisülés a költő ideálja, a szufi értelemben véve a dolgot. «Nekem a nemlét boldogsága a kedvem szerinti, mert akkor se innen, se onnan veszély nem fenyeget. Mit is ér ez a boldogságnélküli létezés, mely nem tart két napig! Miért ne ragadnám én meg a nemlétezést, hiszen az velem jön majd a sirba!»³⁾

A hallgatást így dicséri: «A baj kapujának a bezárása a hallgatás, mert jóval, rosszal terhessé teszi a világ méhét a beszéd. Sok embert láttam, a ki megbánta, hogy beszélt, de még senki sem bánta meg a hallgatást. A kevés beszéd mindenütt az ember mentsvára. Nem lehet felfüzni a ki nem fűrt gyöngyöt.»⁴⁾

¹⁾ Zi su'leh-i 'isik her kih efrükhteh niszt
Bâ û szer-i szûzeni dilem dûkhteh niszt
Ger szûkhteh dil neh-i zi mâ dûr kih mâ
Âtis bedili zenim kân szûkhteh niszt.

Kullijât 465. l.

²⁾ Kâr îndsâ kun kih tesvîs eszt der ma'hsar beszi
Âb ez îndsâ ber kih der derjâ beszi sîr u ser eszt.

Rijâz ul'arifîn (Teherân 1305) 71. l.

³⁾ Merâ da'ûlet-i nisztî sud peszend
Kih îndsâ u ândsâ sevem biguzend
Csih kâr âjed in hesztî bî şzefâ
Kih bis ez dû rûzi nedâred vefâ
Cserâ nisztîrâ negîrem bezûr
Kih hemrâh-i men bud kh'âhed begûr

Rijâz ul'arifîn (Teherân, 1350) 70. l.

⁴⁾ Der-i fitneh beszten zubân beszten eszt
Kih gîti beh nik u bed âbiszten eszt
Pesimân zi goftâr dîdem beszi
Pesimân negest ez khâmûsi keszi
Rehâi hemeh dsâ bekem guften eszt
Durr ez risteh imen benâszuften eszt

U. o. 71. l.

A látható világon kívül még más világ is van. «Te azt gondolod, hogy ezen kívül nincs más világ, hogy nincs ezen kívül más föld és ég. Olyan vagy te, mint a selyembogár a gubójában. Az a gubó neki az ege és földje.»¹⁾

Tudta, hogy nem lesz hű hozzá a választottja, de nem hitte, hogy olyan hamar bekövetkezik az elválás. «Oh, senkitől én jót nem várhatok. Nem vagy te már olyan én hozzám, mint a milyen voltál. Tudtam, hogy megszeged majd a hűséget, de nem hittem, hogy az ilyen hamar lesz. Sok éjet töltöttünk mi együtt, hová lettek. Istenem, azok az éjek! Most is van éjtszaka, de milyen éjtszaka! Oh szerelem, te neked egy olyan semmirevalóval, mint én, miért gyült meg a bajod, mintha bizony más senki sem akadt volna ez árnyékvilágon! Félek a te jövő-menő emlékedtől, mert rossz szándék nélkül a mészáros sem bizlalja a bárányt. Nem fér az én szivembe senkinek a jó tanácsa, mert úgy teli van az a szerelemmel, hogy nem marad ott hely az intelem számára.»²⁾

Végtelenül hosszú éjet kíván, hogy szivének szerelmi bánatát elmondhassa kedvesének. «Ki az, a kivel száz serege jön a szivnek? Mi az ő szépségének a dervisei vagyunk, ő meg a mi szivünk szultánja. Reggeltelen éjtszakát kívánok én, hogy szivfajdalmamat neki elmondjam. Én elmondom, ő meg nevet

1) Tú pindári dsihán ghaír ez in niszt
Zemín u ászmán ghaír ez in niszt
Csú ân kirmî kih der piljeh nihâneszt
Zemín u ászmân-i û hemân eszt.

Rijâz ul'arifin (Teherán, 1305) 71. l.

2) Ej zi tú merá umíd bihbudi neh
Bá men tú csunânkîh pís ez in budî neh
Midânisztem kih 'ahd u pejmân-i merá
Der hem sikenî velî bâin zû'î neh
Beszi seb ba melî bûdem kudsâ sud ja robb ân sebhâ.
Kenún hem heszt seb emmâ szijeh ez dûd-i já rebbhâ
Ej 'isî kâr-i tú becsih men mâkesz fûtâd
Gûjâ keszi nemând dsihân kherâbrâ
Zi âmed u sud khijâl-i tú terszem kih bigheroz
Kasszâb perveris nedîhed goszfend rá
Pend-i keszem bedil nenisîned kih dil zi 'isî
Pur sud csunânkîh dsûi nemând eszt pend rá.

Medsmâ'ul fuszehâ (Teherán, 1295) I. 214. l.

rajta, én egyedül, ő egyedül. Mily jó lenne a holdfényes éj, ha én és ő egyedül lennénk! Ajkam az ajkán, arczom az arczán, ő én velem s én ő vele. Képzetelemben én ő vele vagyok, ő meg én velem. Oh Istenem, micsoda képzetek! Ezen a helyen én, ő meg azon a helyen. Mondják: végre is miért lettél bolond? Miért ne lennék¹⁾ én bolond, hiszen az én holdam is háborodott!»

Hogy érdekesebbé tegye művét, a *Kerán usz Sza'deint*, ghazeleket sző be az egyes énekek közé, pl.: «Ismét a harc-terre megy az én gyors lovagom. Tavaly a szívemet rabolta el. most meg a lelkemet akarja elvinni. Lábbal taposottá lettem én útjának porában. Minden egyes jövetelével az én lelkemet ragadja el. Hazugság az, hogy ezt pusztán kacérságból cselekszi.

Vigyázzatok, oh moszlimok, szegény szivetekre, mert az én nyilasom részeg és pogány hitű. Nincs nekem olyan szerencsém, hogy rabszolgájának nevezzen engem. Én annak a szerencsésjének vagyok a rabszolgája, ki az ő szolgálatában áll. Olyan vagy te, oh lelkem, mint a bolond, mert rád esett az ő hajfürteinek az árnyéka. De bolondabb az én szívem, mert megigézte azt egy tündér. Mikor te engem vadászszákmányul ejtettél, közbenjáróm lett nekem a lelkem.

Nem mondja az, hogy ne ölj meg, csak ügyefogyott so-vány voltát emlegeti. Látás miatt ment rossz híre *Khoszrev* nevének. Nem egy, de száz szegyen szállott a fejére.²⁾

1) Ān kışt kih mi ājed űzed lesker-i dil bā ũ
 Dervis-i dsemāles mā űzultān dil-i mā ũ
 Bī űzobġ sebi kh'āhem kūrā gham-i dil gūjem
 Men gūjem ũ khended tenbā men u tenhā ũ
 Mehtāb csih kh'os būdi kű būdi u men tenhā
 Leb ber leb u rű be rű ũ bā men men bā ũ
 Hesztēm bekhejāl-i kh'od men bā ũ ve ũ bā men.
 Jā rebb csih khejāleszt in ĩndsā men āndsā ũ
 Gūjend csirā ākhir divānegijet dšűsed
 Divāneh csirā nebűdem māl-i men sejidā ũ.

Gurrať ul Kemāl. 398. l.

2) Szuvār csābuk-i men bāz 'azim-i leskeri dāred
 Dil-i men pār burd ĩmszāl bedsān dāveri dāred
 Men ender khāk-i mejdānes lekedkűb-i belā gestem
 Henűz ān sehszuvār-i men szer dsevlāngeri dāred

Igen szereti a pompás leírásokat, hol egymásra halmozza a keresetnél keresettebb hasonlatokat. Egy vízmedenczét így ír le. «Olyan a nagy mecset, a dsámi^c belül, mint a paradicsom kertje. Kívül a Keuszer forrásához hasonló folyó van. A Nagy Sándor tulajdonságú szultán csinált a hegy lábánál egy az élet forrásához hasonló vitzartót. A két hegy közti vízmedencze vize olyan fényes, ragyogó volt, mint az ékszer, és olyan félelmetesen nagy, mint a tenger. Mig *Khizr* nem izlelte meg vizét, nem ivott az addig üdítő italt az élet forrásából. Abban a városban, mely nem innét nyeri ivóvizét, nem iszik ott jó ivóvizet senki az egész városban. Minden víznek nedvesség a hibája, de minden bajtól ment ennek a víznek a nedves volta (ezélzás a keleti orvostudományra, hol a betegségek egy osztályát hívják nedvesnek). Nem szivárog be a földbe a víz. Hogy is lenne méltó a föld ilyen vízre (szójáték a *der khürden* ige két jelentésével). Fenekén a víz tükrének, oly tiszta átlátszó az, a vak ember is meg tudja számlálni az apró kavicsokat.»*)

Beher szilkí kih mí ñjed zi men dsân mibered bâri
 Durûgheszt ânkih in síveh zi behri dilberi dâred
 Muszulmánân nîgeh dârid bicsâreh dil-i kh'odrâ
 Kih tîrendâz-i men meszt eszt ve kis-i kâfiri dâred
 Tûji dívânehves dsânâ kih dâri szâjeh-i gejszû
 Dilem dívâneh ter ez tú kih âszib-i peri dâred
 Merâ csûn szeid-i kh'od kerdî sifa'et mikuned dsânem.
 Nemigûjed mekus emmâ szukhen der lâgheri dâred
 Bebed nâmi ber âmed nâm-i Khoszrev ez dîdeh
 Neh jek terdâmeni dâred kih szed terdâmeni dâred.

Kerân usz Sza'deîn (Teheráni kiad.) 65—66. l.

*) Meszdsid Dsâm'î zi derûn csûn bihist
 Dsûi zi birûn sudel Keuszer szirist
 Szâkhteh szultân Szikender szifât
 Der szedd-i kûh âineh u âb-i hajât
 Der kemer-i szeng mijân dû kûh
 Âb guher szefvet derjâ sikhûh
 Tá Khizr âb kh'os-i ú nûs kerd
 Âb-i kh'os ez csesmeh-i hejvân nekhûrd
 Sehr kih ez vej nebûd âb kes
 Kesz nekhûrd der hemeh sehr âb-i kh'os
 Âb kih 'illet zi berâji teriszt

Lendületes ghazelekben nincs hiány a költeményben. «Oh életadó nekem a te czukros rubintod beszéde. Meghalni kívánok látásod okozta bú miatt. Ha mézet teszek a nyelvemre vagy az öröklét forrásainak a vizét iszom, jól tudom én, hogy az nem egyéb, mint a te szavad. Van mentséged, ha fekete hajfürteiddel holdhoz hasonló orczádat betakarod. Hiszen soha sem telik be a szem a te szemléleteddel. Ha nehezedre esik neked ennek a könnytől nedves szemnek a pillantása, fejemből kitepem én a szemem, hogy segítsek a bajodon.

Nem nézek többet reájok s nem járom utcájokat. Akár merre veszem utam, a te vérontó vészes pillantásaidtól a te utczádon minden ajtó előtt egy földre hullott fejet látok. Nem másnak műve ez, csak a tied, csak a tied. Akár sót hintesz a sebre, akár megölöd te a szegényt.»*)

Teri ân âb zi 'illet beriszt
 Der nekhûred âb vej eender zemîn
 Kej be zemîn der khûred âb csenîn
 Der teh-i âbes zi şzefâ rîg-i khûrd
 Kûr tuvâned bedil-i seb sumurd.

U. o. 37. l.

*) Eş zindeġani bakhs-i men
 La'l seker goftâr-i tû
 Der ârezûi murdenem
 Ez heşret-i didâr-i tû
 Ger sehð binihem ber zubân
 Já âb-i hajvân der dehân
 Tahkik midânem kih ân
 Nebuved bedsuz goftâr-i tû
 Ma'zûrî âr ez zulf-i szijeh
 Pûsi berûi hemcsû meh
 Sziri nedâred hiesgeh
 Csûn didêh ez didâr-i tû
 Ger mer turâ zin csesm-i ter
 Dusvâr mi âjed nezer
 Birûn kesem didêh zi szer
 Aszân kunem dusvâri tû
 Zin pesz bedisân nenigerem
 Der kû-ji isân neguzerem
 Ger hies jek reh dsân berem
 Ez ghamzeh-i nigârî tû
 Der kû-ji tû ber her deri

Világosan kitetszik egyik ilyen ghazeljéből, hogy fiú és nem lány a kedvese. «Kardot ragadj, hogy megszabaduljak a fejemtől. Feszítsd ki az ijadat, hogy vége legyen szememnek (azaz nyállal, t. i. nézéseddel lödd ki a szemem). Ölj meg, hogy én egyszerre a fejemtől és a fejfájásomtól megszabaduljak. Lobbanj haragra, hogy én menten meghaljak. Hadd szabaduljak meg tőled és fájdalmamtól. Vagy adj nekem egy csepp italt ajkadról, hogy hadd meneküljek én meg fortélyos eszemtől. Tudom én jól, hogy hogyan éljek te veled, ha megkimél a halál. Mondottam: élj boldogan és ne szerelmeskedjél, ha életben maradok s ha egy napon megszabadulok tőled, oh fiú!»¹⁾

A Delhi székváros szépségeit így éneкли meg: «Oh Delhi és oh ti bálvány-szépségek, félrechapott fővegbojtúak! Nyilvánosan kimutatják vérszomjukat, de csak titokban iszszák a bort. Nem engedelmeskednek, mert nagy szépségük okáért önfejűek.

Mindnyájan el vannak kábulva saját bájaik tudatában. Bámulóik meg mind szélnek eresztették a szívöket. Ezek a szép hinduk tették napimádóvá a muszulmánt.

Tönkre tettek és megittasítottak engem a gyönyörű szép hindu gyermekek. Úgy a hajfonatuk hurkába fűzték Khoszrevet, mint a nyakravalójával megkötött kutyát.²⁾

Uftádeh mi binem szeri
 İn niszt kâr-i dîgeri
 Dsuz kâr-i tû dsuz kâr-i tû
 Kh'âhi nemek zen ristâ
 Kh'âhi bikus dervisrâ.

U. o. 31—2. l.

- 1) Tigh ber gir tâ zi szer birehem.
 Tir bigusâl kiz nezer birehem
 Askârem bikus kih tâ bâri
 Hem zi szer hem zi derd-i szer birehem
 Kihism kun tâ bimirem ender hâl
 Ez tû u derd-i kh'isten birehem
 Já kh'odem dsur 'eh-i bakhs ez leb
 Tâ ez in 'akl hilehger birehem.
 Gofteh em kh'os bizzi u'isk mebâz
 Zindeh ez deszt-i tû eger birehem.

Kerân usz-Sza'deîn (Teheráni kiad.) 42 l.

- 2) Ej Dihli vej butân szâdeh
 Jek beszteh u risch kezs nihâdeh

A kert nagy szerepet játszik a *Kerán usz Sza'dein* ghazeljeiben. Van árnyék a kertben és víz az árnyékban. Ezután én is szeretem még az árnyékban nyugvást. Most szél módra reggel előtt kell a kertbe besétálni, abba a kertbe, hol az árnyékban folyik a víz. A bortartó edény zörejével ébreszt fel engem a csapláros, mikor jó fejjel alszom az árnyékban.

Ép az árnyékban szunnyadoztam tegnap, mikor odajött a kedvesem s így szólt: Mit alszol te, hisz már az árnyékhoz ért a nap (természetesen a szép lány a nap). A kertben vagyok én most a rózsák között, úgy folyik ott a bor, mint a rózsavíz az árnyékban.»*)

Nizámi Mahzán ul Eszrár (A titkok kincstára) mintájára írt költeményében, a misztikus *Matlu' ul Envár*-ban igen szépen fejezi ki *Khoszrev* az ember gyarló tehetetlenségét a teremtővel összehasonlítva. «Ha az egész világ szorosan összefog is, nem lesz azért jobban egy sánta hangyának sem a

Khún khúrdensán bāskāreszt
Gercsih pinhán khūrend bādeh
Fermán nekunend zānkih hesztend.
Ez ghājet-i huszn-i kh'od murādeh

.....
Ísán hemeh bād-i huszn der szer
Vín bá hemeh dil bebād dādeh
Khúrsid pereszt sud muszulmán
Zín hindújegán sokh szādeh
Kerdend merá kheráb u szer meszt
Hindú becsegán pák zādeh.
Ber beszteh-i sán bemúji merghúl
Khoszrev csú szegiszt der kílādeh.

Kerán usz Sza'dein. 41—2 l.

*) Bebagh szāzeh pejdászt nāb der szāzeh
Ez in szipesz men u dsánán u kh'áb der szāzeh
Kunún csú bād bibājed csemid pis ez szobh
Begulseni kih reván bāsed āb der szāzeh
Belang-i nūs-i szebū szākijem kuned bidār
Csú khufteh bāsem u szer meszt u kh'áb der szāzeh
Beszāzeh khufteh budem di kih jārem āmed u guft
Csih khufteh-i kih reszid āftāb der szāzeh
Bebusztán menem imrüz meddsliszi u guli
Revāneh gesteh mej csún gulāb der szāzeh.

Kerán usz-Sza'dein (Teheráni kiad.) 147 l.

lába.» Az egész világ képtelen egy hangya lábát kigyógyítani. Mi a világ urával szemben az emberi erő! Jobb, ha magunk beismerjük lényünk gyámoltalan voltát.¹⁾

Nizám ed-Dín nevezte el a költőt *turk ulláhnak*, Isten törökjének. Erre czéloz *Emír Khoszrev* ugyanebben a költeményben, midőn így szól: «Mivel a nyelvedre jött, hogy engem *turk ulláh*-nak szólíts, fogd meg az Isten törökjének a kezét és vezesd azt az Istenhez. Elég nekem az, ha én szegény téged bírlak mint kalauzomat. Kegyes az én sejkhem eléggé és bűnbocsátó a teremtőm!»²⁾

A tejbe vizet keverő pásztor történetével illusztrálja azt, hogy mindenki elveszi a jutalmát, büntetését. «Volt egyszer egy pásztor, kinek a nyája ellátott tejjel fiatal, öreget. Mikor tele szűrte a köcsögeit, a kecskék tejét megkeverte vízzel. Ezt a tejjel megszinesített vizet adta el öregnek, ifjúnak pénzért tej gyanánt.

Egyszer nagy árvíz zuhogott alá a hegyekről a síkra s elvitte a nyáját. Azt, a ki tejjével megkárosította a világot, viszont tönkre tette az a hideg tej, a melyet addig árult. (A perzsában itt szójáték van az égetni igének jelentésére alapítva.) Vizzel rontotta a tejet kapzsi nyereségvágyból, a víz aztán tönkretette neki a tej forrását. Mikor a tejkereskedőhöz beköltözött lakótársul a bosszúság és a baj, így szólt hozzá egy tapasztalt bölcs ember: Az a sok a víz, melyet te a tejbe öntöttél, mind felgyülemlett, árvíz lett belőle s elvitte a nyájad.

Olyan lehorgasztott fejű lett e szavakra a pásztor, mint a

1) Ger hemeh 'álem behem äjend teng
Bih neseved páji jek mûr-i leng
Dsumleh-i dsihân 'ádsiz-i jek páji mûr
Vâj kih ber kâdir-i 'álem csih zûr
Bih kih zi bicsâregi dsân-i kh'is
Mut'arif äjim benukszân-i kh'is

A. Ahmad, *Ali The Haft Asman* (Kalkutta, 1873) 66 l.

2) Ber zubânet csûn khitâb-i Turkullâh reft
Deszt-i Turkullâh gir ve hem szipâr b'Allâhes
Csûn men miszkin turâ dârem heminem besz buved
Sejkh-i men besz mihribân ve khâlikem âmurzgâr.

The Haft Asman or history of the Masnavi of the persians by the late A. Ahmad Ali (Kalkutta, 1873) 67 l.

hogy a mélyet keresi a hegyről leomló vizár. Khoszrev, ha az igaz hitet keresed, légy becsületes s mondj le az ilyen csalfaságról.»*)

A nagylelkűsége egy fiút tévedésből meglövő király történetét beszéli el a *Maṭla' ul Envárban*. «Egy hajnalban felkelt a nagy birodalom ura s vadászatra készült. Nekivágatott a síkságnak, bejárta vadászgatva, míg egyszer csak egy faluhoz ért. Volt abban a faluban egy özvegyasszonynak egy kis fia, a kire rá volt bízva, hogy egy darab vetésre ügyeljen. A sors úgy akarta, hogy éppen akkor heverjen le a földre a fiú, hogy a reggeli hűvös szél ne érje.

A király messziről a kicsiny teremtet madárnak vélte, s a kelet szórta villámló nyilait, s mint a villámcsapás sújtott le a hegyes nyilvessző a szerencsétlen gyermekre. A sors, a kegyetlen, okozta a szerencsétlenséget tekintet nélkül bárkire is. Tévedésbe ejtett a nélkül, hogy ő maga legkevesebbé is tévedett volna. Midőn a királyi kíséret arra vette útját, a sólyom keresni kezdte az elejtett fogolymadarat. És látott helyette egy szegény nyomorult teremtet keresztülszúrt szívvel, földhöz szegezve a gyilkos

*) Dást sebáni remeh der kúhszár
 Pír u dsevân gesteh ez û sir kh'âr
 Sir kih ez buz beh szebû rikhti
 Âb der ân sir der âmikhti
 Burdi ez ân âb mulamma' beh sir
 Nuḡreh-i esûn sir zi bernâ u pír
 Rûzi ez ân kûh beh szehrâji khâk
 Szejl der âmed remeh rá burd pâk
 Ân kih dsihân szûkhteh-i sir kerd
 Szûkhteh sud nâgeh ez ân sir-i szerd
 Sir-i khunuk ez tef u tâbis biszûkht
 Kibleh ân sir zi âbes biszûkht
 Khodsah esû sud bâ gham u âzâr dsuft
 Kârsinâszis der ân hâl guft
 Kân hemeh âb-i tû kih der sir bûd
 Sud hemeh szejl ve remeh rá rubûd
 Merd-i sebân zân szukhen bâ sikûh
 Mând szer efgendeh esû szejlâb-i kûh
 Khoszrev eger dîn telebi ez khudâi
 Zin dil khâin beh dijanet girâi.

Sobh-e' Ommid, 37—38 l.

nyil által. A végzet egy vízragyogású nyilhegyet itatott meg vele, ez a vízcepp (a nyil aczélhegyét érti) hozta rá a halál hidegségét. A király ajkain megfagyott a szó, elébb még mosolygott, most újjait rágcsálá bánatában.

Hívták a szívszakadt anyát. Kétségbeesve kedves fia vesztén, vízzé vált ereiben a vére.

Miután homokot szórt a fejére, futott a vészes halált halt szegény teremtéshez. Szinte megégette a síkságot forró sóhajával. Mindenkinek, ki őt vigasztalni próbálta, búval égette a szívét. A király fájdalmas panaszainak hallatára leugrott lováról, két tálát hozatott meg egy éles kardot. Az egyik tálra kardot tett, a másokra kincseket halmozott.

Feje fölé emelte a büntetés pallosát s odaállott a szegény özvegyasszony elé. És így szólott hozzá: Ölj meg engem, hadd váljék fájdalmad örömré.

Vedd le a vállamról a szemrehányás adósságát. De ha azt gondolod, hogy tévedésből követtem el e bűnös cselekményt, az Isten nem egyszer, de tízszer kárpótoland érte. Add meg magad a sorsodnak! Bocsásd meg a hibámat és fogadd el tőlem e kárpótlást! Ez a tál arany a tiéd, sajátod, és tied lesz az egész falu örök időkre, még ha virágzó város lesz is belőle.

Mivel a király saját életét kínálta kárpótlásul, hogy jóvá tegye bűnét, s a kardot tette bűnének közbenjárójává, az aczél s az arany összetalálkozásából fakadt a béke, s elzáródott az ellenségeskedés útja.

Látva ez igazságos nagylelkű eljárást, megkönnyebbült némileg a bántatos anya szíve. Így szólott az asszony: Miért ontsam én a te véredet? Nem kelti ez már életre a holtat. Ha én készakarva megölnélek, milyen nevet érdemelne az ilyen cselekedet? Te tévedésből öltél! oh király, hadd tünjek el Isten előtt a te vétke! Én megnyugodtam, hadd legyen veled megelégedve Ő is. Oh te, kinek a törvény a kezébe van letéve, így szolgáltass igazságot, mert így van az helyesen.»*)

*) Tadsveri ez melikán dijár
Szobhđemi khászt beh'azm-i sikár
Rakhs birun ránd beh szejrá u kest

A tiszta erkölcsre egy szép nő példáját hozza fel a *Matla'*
ul Enxâr-ban, ki kitepi saját kezeivel szép szemeit, melyek meg-

Şzeid kunân szû-ji dihi ber guzest
 Bûd jeki kûdek biveh szirist
 Ber szer-i ân râh nigehbân-i dist
 Nâgeh ez ândsâ kih kezâ refteh bûd
 Tîfl zi âszib-i şzebâ khufteh bûd
 Dîd seh ez dûr der ân khûrd szâl
 Der nezeres murgh nemûd ez khejâl
 Jâszids szûzân kih âvurd serk
 Dseszt ber ân şûkhteh khermen csû berk
 Fitneh muhâbâ-ji belâ nekerd
 Kerd khetâi ve khetâi nekerd
 Mevkeb-i daûlet csû bedân szû kesid
 Bâz bedunbâleh-i tihû kesid
 Khaszteh dili did dsiger şûkhteh
 Tîr helâkes beh zemîn dûkhteh
 Dâdeh pejkânes kezâ âbkhûrd
 Kâtreh-i âbis beh dsâ kerdeh szerd
 Mând zubân beszteh der ân dâveri
 Bâ dil-i bed khû beh zubân âveri
 Geh beh tâ'sszuf leb khendân gezîd
 Geh szer-i engust beh dendân gezîd
 Jâft kheber mâder szîneh kebâb
 Khûn sudes ez szûz-i dsiger goseh âb
 Ber szer ân khâkî khûnîn nihâd
 Khâk beh szer kerdeh der âmed csû båd
 Âh csunân kerd kih şzehrâ biszûkht
 Her kih diles dâd diles râ biszûkht
 Sâh csû did ân seghb derdnâk
 Germ firû dseszt zi tûszen beh khâk
 Tâst teleb kerd ve jeki tigh tiz
 Tâst diger kerdeh ber û gends riz
 Tigh-i szijâszet beh szer-i kh'is burd
 Der nezer-i biveh-i dervis burd
 Guft bikus mâtem-i kh'od szûr kun
 Vâm-i kh'od ez gerdên-i men dûr kun.
 Ver gunehemrâ beh gheleţ reh beri
 Muzd zi jezdân neh jeki dih beri
 Hukm-i kezârâ beh rizâ der pezîr
 Dsurm-i men bakhs u behâ der pezîr
 În zer vîn tâst muszelleme turâszt
 Vîn dih eger sehr buved hem turâszt
 Seh csû beh teszlîm szêri pis kerd

tetszetek a királynak, és elküldi neki azokat, hogy így megmeneküljön a gyalázattól. «Egykor egy király magas várpalotájából szétnézett a városán. A kastély falának a lábában megakadt a szeme egy szép nőn. Olyan szépséges szép volt az aszszony, hogy láttára megölte volna az irigység az akkori szépek javát.

Midőn a király meglátta, menten elveszett teste-lelke nyugodalma, s képtelen lett ezután elintézni országa ügyét-baját. Hamarosan küldött neki üzenetet, vágyait kielégítendő. Am a bájos teremtés nem hajlott a szóra, lévén az ő erkölce tiszta és szigorú, s a fátyla mögött keresett oltalmat.

Kéz alatt folyt erre sok, sok beszéd, rábeszélés, de eredmény nélkül. A király, kinek szívét széjjelmarczangolta szerelmi vágya, félve, hogy fájdalomába belepusztul, félretett minden tekintetet. Parancsot adott szolgájának, hogy erőnek-erejével hozza el azt a nőt királyi hálószobájába. Így szólt akkor (v. i. mikor a király elé hurczolták) a nő: ,Oh te, a kor királya! Mi közük a koronát viselőknak a koldúsokhoz! Mi tetszett meg neked ezen a testen? Mi bájolta el a szívedet?‘

A király könnyekkel vágytól égő szemeiben így válaszolt neki: «A szemeid rabolták el az álmodat.» A péri-arczú nő erre egy sarokba vonult s önkezeivel tépte ki szemeit s odaadá azokat a szolgának mondván: ,Mondd meg az emirnek: ez tetszet meg neked én bennem, itt van, vedd el.‘ Mikor odavitte a szolgálja a királynak a szörnyű küldeményt, olyan nagy fájdalom

Tigh sefi' guneh-i kh'is kerd.
 Zân zer u pûlâd kih peiveszteh gest
 Râh-i khuszumet zi mijân beszteh gest
 Zâl kih did ân revis 'adl zâi
 Lakhti ez ân bikho'di âmed bedsâi
 Guft kih khûn rikhteh gir ez tû zûd
 Murdeh-i men zindeh negerded csih szûd
 Tû kih gelet zekhm zenî khûn buved
 Men kih beh 'amda kusemet csûn buved
 Nez'd-i khodâ dsurm-i tû nâ esiz båd
 Men zi tû râzi sudem û nîz båd
 Ej kih turâ sahneh-i dîn kerdeh end
 Dâd esenîn kun kih esenîn kerdeh end.

Sobh-e' Ommid (Leyden, 1909) 119—22. l.

fogta el a királyt láttára, hogy feje tele lett füsttel (megszédült bele). Elszégyelte magát s menten elereszté a tiszta erkölcsű nő ruhaszegélyét.»*)

Nem éppen szerényen, Jézushoz hasonlítja magát *Khoszrev* a *Matla' ul Envár* egyik elbeszélésében, mert ő neki is oly csodálatos életadó a lehelete. «Kora reggel kiment a pusztaságba a Messiás. A rét üdeségét megtízszerezte a lehelete. Egy balga szemtől-szembe csúfnevekkel illette azt a titkok kincstárát (t. i. Jézust). Minden goromba szavára kegyes feleletet kapott Jézustól.

*) Tásdverí ez szer-i kaszr-i bulend
 Pis u pesz sehr nezer mí figend
 Did buti der teh-i divár-i kaszr
 Zuhreh sikáf hemeh khúbán-i 'aszr
 Sáh kih ân did kerâres nemând
 Kâ 'ideh-i szabr beh kâres nemând
 Germ firisztâd pejâmi bedû
 Tâ bikuned deszt beh kâmi bedû
 Kerd but ez pâki dâmán-i kh'is
 Dâmen-i kh'od perdeh-i szâmán-i kh'is
 Reft pesz perdeh beszî guft ugûi
 Kâm nejâmed beh szûji kâmdsûi
 Seh kih sudes perdeh-i dil csák csák
 Perdeh ber endâkht zi bim-i helâk
 Guft beh khâdim kih sud ez bârgâh
 Perdeh kesânes beh sebisztân-i sâh
 Guft szenem kâj melik-i rûzgâr
 Tásdverânra beh gedâjan csih kâr
 Csiszt der in ten kih becesmet nikûszt
 Kâz kesis-i színeh giriftis dûszt
 Kerd melik dâdeh-i heszret pur âb
 Guft dû csesm-i ttî zi men burd kh'âb
 Reft pericsihreh beh gundsî derûn
 Kerd beh engust dû dâdeh birûn
 Dâd beh khâdim kih bugû bâ emír
 Kâncsih zi men dûszt girifti bigír
 Khâdim ez ân hâl kih sehrâ nemûd
 Gest zi szûzis szer-i seh pur zi dûd
 Ez 'emel-i kh'od beh khedsâlet niseszt
 Kerd rehâ dâmen-i pâkes zi deszt.

Sobh-e' Ommid-Tarxe Persan publiée par 117—118. I. Hoceijne Azad
 (Leyde, 1909).

Bár ő kövekkel dobálta, csak lelki gyarapodással szolgált neki Jézus. Az ezen csodálkozó apostolnak kérdésére így felelt a Messiás: „Mindenki azzal a pénzzel fizet, mely nála van (szó szerint: bányájában van), azt az árut adja elő, mely a boltjában van. Ő, ezettel teli edény, hogy adhatna édes bort, s az a ki csupa cukor, hogy adhatna keserűt?” Áldott leheletű vagy te, oh Khoszrev, a kortársak között. Végre is te vagy ennek a kor-nak a Jézusa.»¹⁾

A *Leila és Medsnân*-ban ilyen ékes szavakkal magasztalja lelki vezetőjét, *Nizâm ed-Dînt*: «Az idők sarka és a hit menhelye, a kegyesek egész körének a feje. Ő szent törvény terén *Ahmed* hitének rendbeszedője (szójáték a szent nevének arab jelentésével) tudniillik *Nizâm i Din Mohammed*. Padisah ő a szegénység hajlékában. A szív birodalmában ő a világ menedéke. Ő a véliség birodalmának a szultánja. Szent verse a jók könyvének. Királyok királya ő trón és korona nélkül. Az ő lába porára van szükségök a királyoknak.»²⁾

- 1) Szubh dem reft Meszihá bedest
 Szebzeh-i szehrâ ez demes bedih gest
 Bikhiredi der rûkh-i ân gends-i ráz
 Kerd bedusnâm zubânâ diráz
 Hercsih kih û guft szukhen ná szeváb
 Zin terefes bûd berahmet dseváb
 Gercsih zed u hedser pehlû gezâi
 Bûd zi 'Isza nefesz dsân fezái
 Guft Meszih ez dem ruĥ ullâhi
 Kej zi demem dsân-i tú bi âgahi
 Her kesz ân szikeh kih der kân-i úszt
 Ân beder âred kih bedukân-i úszt
 Ū khum-i szirkeh eszt kudsâ mej dihed
 Vânkîh nebât eszt hozl kej dihed.
 Khoszrevâ kih kh'os demi ez hemdemân
 Rev kih túi âkhir 'Isza-i zemân.

Perzsa kézirat 77. l.

- 2) Kûtb-i zemen u penâh-i imân
 Szer-i ħalkeh-i dsumleh-i kerimân
 Der ser' i nizâm-i ħîn-i Ahmed
 Ja'ni kih Nizâm-i Din Mohammed
 Der hudsreh-i fakr padisâhi

A mulandóságra az *Aineh-i Iszkender*-ben ezt hozza fel például: «A mikor majd betesztek a koporsóba (igy szól Nagy Sándor), hagyjátok kilógni a két kezemet a csunya ládából (az eredetiben *szendük-i peszt* a. m. alacsony szekrény). Hadd lássa mindenki, mikor a palota kapuján kiérek, és hadd épüljön az én esetemen. Nézze, értse meg mindenki, hogy ime a dicsőségteljes világhódító, ki leigázta az egész földet színétől a tengerek mély-séges mélyéig s a türkiz kék egek kegyelméből az egész mindenség ura lett, és aki mondhatta: karom erejével kényszerítettem a világot, hogy kincsét, aranyát az én mérlegem serpenyő-jébe vesse, ime üres kézzel távozik, itt hagyva drágakövét, aranyát. Ezt mondjátok el a népnek, hadd szemlélje a tehetetlenségnek és szegénységnek egykor mindenki számára bekövetkező óráját. Űzzék ki szívökből a kincs utáni vágyat. Sirjanak, jajgassanak, ne az én sorsomon keseregjenek, az ő saját sorsuk jusson az eszökbe.»*)

Der 'álem-i dil dsihán penáhi
 Der meszhef mursidiszt ájet
 Szultán memálik-i velájet
 Sáhínseh bi szerir u bi táds
 Sáhánes bekhák pái muhtáds.

Kézirat, 112. l.

*) Der an dem kih gheletem beh szendük-i peszt
 Zi szendük birún kunidem dû deszt
 Kih tá csún zi kháneh girájem beh ráh
 Kuned her kih bined beh 'ibret nigáh
 Kih csún men vilájet szitáni sigerf
 Zi nat'-i zemín tá bederjá ji zserf
 Beh firúzi ez cserkh firúzeh fám
 Beh zabt-i kh'od ávurdeh 'álem-i tám
 Dsihán dádeh ez zor bázúji men
 Hemeh naqd-i kho'd der terázúji men
 Zi csendán zer u guher bi sumár
 Tuhí deszt reftem szerendsám-i kár
 Bigújíd tá khalk nizáregi
 Bibinend in rúz bicsáregi
 Temenná bisi zi dil kem kunend
 Neh ber men kih ber kh'is mátem kunend.

Sobh-e' Ommid. Texte Persan. Publiée par H. Azad (Leyde, 1909)
 101—2. l.

irodalom között. 20 f. — V. *Barna F.*: Néhány ösműveltségi tárgy neve a magyarban. 60 f. — VI. *Télfy*: Rankavis Kleon új-görög drámája. 60 f. — VII. *Imre S.*: A nevek uk és ük személyragairól. 40 f. — VIII. *Ballagi M.*: Emlékbeszéd Székács József t. tag fölött. 40 f. — IX. *Vámbery*: A török-tatár nép primitív kulturájában az égi testek. 20 f. — X. *Volf Gy.*: Bátor László és a Jordánszky-codex bibliorditása. 20 f. (1877—1879.) — VIII. k. I. *Dr. Ábel J.*: Corvin-codexek. 1 K 20 f. — II. *Barna F.*: A mordvaiak pogány istenei s ünnepei szertartásai. 1 K. — III. *Dr. Genetz A.*: Orosz-lapp utazásomból. 40 f. — IV. *Gr. Zichy Á.*: Tanulmány a japáni művészetéről. 2 K. — V. *Szász K.*: Emlékbeszéd Pázmándi Horvát Endre 1839-ben elhunyt r. t. fölött. 20 f. — VI. *Hunfalvy P.*: Ukonpobár. A régi magyar jogi szokásnak egyik töredéke. 40 f. — VII. *Mayer A.*: Az ugynevezett lágy aspiráták fonetikus értékéről az ó-indben. 1 K 20 f. — VIII. *Dr. Ábel J.*: Magyarországi humanisták és a dunai tudós társaság. 1 K 60 f. — IX. *Dr. Pozder K.*: Ujperza nyelvjárások. 1 K. — X. *Imre S.*: Beregszászi Nagy Pál élete és munkái. 60 f. (1879—1880.) — IX. k. I. *Budenz J.*: Emlékbeszéd Schiefner Antal k. tag felett. 20 f. — II. *Gr. Zichy Á.*: A Boro-Budur Jáva szigetén. 80 f. — III. *Ballagi M.*: Nyelvünk újabb fejlődése. 40 f. — IV. *Vámbery*: A hunnok és avarok nemzetisége. 60 f. — V. *Hunfalvy P.*: A Kün- vagy Petrarka-codex és a kínok. 60 f. — VI. *Szász K.*: Emlékbeszéd Lewes Henrik György külső tag felett. 10 f. — VII. *Barna F.*: Ős vallásunk főistenei. 80 f. — VIII. *Dr. Ruzsicska K.*: Schopenhauer esztetikája. 20 f. — IX. *Barna F.*: Ős vallásunk kisebb isteni lényei és áldozat szertartásai. 60 f. — X. *Dr. Kont I.*: Lessing mint philologus. 60 f. — XI. *Bogisich M.*: Magyar egyházi népénekek a XVIII. századból. 1 K. — XII. *Simonyi*: Az analogia hatásáról, főleg a szóképzésben. 40 f. (1880—1881.) — X. k. I. *Simonyi*: A jelentéstan alapvonalai. 60 f. — II. *Heinrich G.*: Etlburg és a magyar hűmonda. 40 f. — III. *Hunfalvy P.*: A M. T. Akadémia és a sztuimi irodalmi társaság. 40 f. — IV. *Joannovics*: Értsük meg egymást. 60 f. — V. *Ballagi M.*: Baranyai Deesi János és Kis-Viczay Péter közmondásai. 20 f. — VI. *Dr. Pecz V.*: Euripidesz tropusai összehasonlítva Aeschylus és Sophokles tropusaival. 1 K 20 f. — VII. *Szász K.*: Id. gróf Teleki László ismeretlen versei. 20 f. — VIII. *Bogisich M.*: Cantionale et Passionale Hungaricum. 60 f. — IX. *Jakab E.*: Az erdélyi hírlapirodalom története 1848-ig. 1 K. — X. *Heinrich G.*: Emlékbeszéd Klein Lipót Gyula kiltag felett. 80 f. — XI. *Bartalus*: Ujabb adalékok a magyar zene történelméhez. 80 f. — XII. *Bánóczy J.*: A magyar romanticismus. 20 f. — XIII. *Bartalus I.*: Ujabb adalék a magyar zene történelméhez. 80 f. (1882.) — XI. k. I. *Hunfalvy P.*: Ugor vagy török-tatár eredetű-e a magyar nemzet? 40 f. — II. *Télfy*: Újgörög irodalmi termékek. 80 f. — III. *Télfy*: Középkori görög verses regények. 60 f. — IV. *Dr. Pozder K.*: Idegen szók a görögben és latinban. 1 K. — V. *Vámbery*: A csuvasokról. 60 f. — VI. *Hunfalvy P.*: A számlálás módjai és az év hónapjai. 40 f. — VII. *Majlath B.*: Telegli Miklós mester magyar katechizmusa 1562-ik évből. 20 f. — VIII. *Dr. Kiss I.*: Káldi György nyelve. 1 K. — IX. *Goldziher*: A muhammedán jogtudomány eredetéről. 20 f. — X. *Barna F.*: Vámbery Ármín «A magyarok eredete» ezimű műve néhány főbb állításának bírálata. 1 K 20 f. — XI. *Ballagi M.*: A nyelvfejlődés történelmi folytonossága és a Nyelvör. 40 f. — XII. *Vámbery*: A magyarok eredete és a finn-ugor nyelvészet. I. 60 f. (1883—1884.) — XII. k. I. *Dr. Kont I.*: Seneca tragédiái. 1 K 20 f. — II. *Dr. Nagy S.*: Szombatos codexek. 60 f. — III. *Szász B.*: A reflexív és vallásérkölesi elem a költészetben s Longfellow. 60 f. — IV. *Kúnos és Munkácsi*: A belviszonyragok használata a magyarban. 1 K. — V. *Vámbery*: A magyarok eredete és a finn-ugor nyelvészet II. 1 K. — VI. *Volf Gy.*: Kiktől tanult a magyar írni, olvasni? 1 K. — VII. *Thury J.*: A kasztamuni-i török nyelvjárás. 1 K. — VIII. *Télfy*: Nyelvészeti mozgalmak a mai görögöknél. 40 f. — IX. *Kálmány L.*: Boldogasszony, ősvallásunk istenasszonya. 40 f. — X. *Brassai*: A mondat dualismusa. 1 K 20 f. — XI. *Gr. Kuvun G.*: A kunok nyelvről és nemzetiségéről. 80 f. — XII. *Ábel J.*: Isota Nogarola. 1 K. (1884—1885.) — XIII. k. I. *Heinrich G.*: Kudrun, a monda és az eposz. 80 f. — II. *Barna F.*: A votják nép multja és jelene. 60 f. — III. *Goldziher I.*: Palesztina ismeretének haladása az utolsó három évtizedben. 80 f. — IV. *Ábel J.*: A homeroszi Demeter-hymnusról. 1 K. — V. *Barna F.*: A votjákok pogány vallásáról. 40 f. — VI. *Szarvas Gábor*: A régi magyar nyelv szótára. 20 f. — VII. *Budenz J.*: Egy kis viszhang Vámbery Ármín ur válaszára. 40 f. — VIII. *Szily K.*: Ki volt Calepinus magyar tolmácsa. 20 f. — IX. *Bogisich M.*: Szegedi Lénárt énekeskönyve. 1 K. — X. *Joannovics*: Szőrendi tanulmányok. I. rész. 60 f. — XI. *Pecz V.*: A kisebb görög tragikusok tropusai. 20 f. — XII. *Télfy*: Heraclius. Rankavis Leon hellén drámája. 60 f. (1885—1886.) — XIV. k. I. *Ábel J.*: Az ó- és középkori Terentius biográfiák. 80 f. — II. *Joannovics*: Szőrendi tanulmányok.

II. rész. 80 f. — III. *Barna F.*: A mordva nép házassági szokásai. 60 f. — IV. *Télyf*: Jelentés ujhellén munkákról. 60 f. — V. *Kálmány L.*: Mythologiai nyomok a magyar nép nyelvében és szokásaiban. 20 f. — VI. *Putnok M.*: Etymologicum magnum Romaniae. 40 f. — VII. *Simonyi*: A magyar szótók. 60 f. — VIII. *Simonyi*: A nyelvújítás történetéhez. 40 f. — IX. *Brassai*: Szórend és accentus. 80 f. — X. *Télyf*: Három francia hellenista és a volapük. 40 f. — XI. *Némethy G.*: Euhemeri reliquiæ. 1 K 20 f. — XII. *Vikár B.*: Gáti István steganographiája, kapcsolatban a modern stenographiával. 80 f. (1887—1889.) — XV. k. I. *Dr. Schreiner M.*: Az iszlám vallásos mozgalmak az első négy században. 60 f. — II. *Haraszi*: André Chénier költészete. 3 K. — III. *Simonyi*: Kombináló szóalkotás. 80 f. — IV. *Hunyfalvy P.*: Az aranyosszéki mohácsi nyelvemlékek. 30 f. — V. *Zichy A.*: Psychiatria és politika. 20 f. — VI. *Télyf*: Ujabb hellén munkák és a hellén nyelvtanítás. 1 K 20 f. — VII. *P. Thewrewk E.*: A magyar zene tudományos tárgyalása. 40 f. — VIII. *Asbóth O.*: A hangsúly a szláv nyelvekben. 1 K 60 f. — IX. *Simonyi*: A nyelvújítás és az idegenszerúségek. 1 K 20 f. — X. *Télyf*: Kisfaludy Károly «Mohács»-a görögül. 80 f. — XI. *Dr. Kégl S.*: Tanulmányok az újabbkori persa irodalom történetéből. 3 K. — XII. *Gróf Kuun G.*: Ujabb adatok a kún Petrarca-Codexhez. 30 f. (1889—1892.) — XVI. k. I. *Finály*: A beszerzei szószeret. 4 K. — II. *Goldziher I.*: A pogány arabok költészetének hagyománya. 1 K 20 f. — III. *Asbóth O.*: A szláv szók a magyar nyelvben. 90 f. — IV. *Pecz V.*: Paraspondylos Zotikos költeménye a várnai csatáról. 60 f. — V. *Télyf*: Uj-görög munkák ismeretése. 40 f. — VI. *Télyf*: Két új-görög nyelvtan magyarul és a mai görög verstan. 40 f. — VII. *Szamota I.*: A Murnelius-féle latin-magyar szójegyzék 1533-ból. 1 K. — VIII. *Hegedüs I.*: Guarinus és Janus Pannonius. 1 K 60 f. — IX. *Dr. Kúnos I.*: Kisázsia török dialektusairól. 90 f. — X. *Hegedüs I.*: Dicséne Jacobus Ant. Marcellusra. Irta Janus Pannonius. (1892—1897.) — XVII. k. I. *Dr. Mahler*: Egyptologiai tanulmányok a choronologia köréből 30 f. — II. *Kúnos*: Naszreddin hodsa tréfái. 3 K. — III. *Kégl S.*: A perzsa népdal. 90 f. — IV. *Melich J.*: Melyik nyelvjárásból valók a magyar nyelv régi német jövevényszavai? 1 K 20 f. — V. *Kozma F.*: Brassai Samuel mint æsthetikus és műkritikus. 2 K. — VI. *Dézsi L.*: Sz. Agoston reguláinak magyar fordítása Cælius (Bánffy) Gergelytől. 2 K. — VII. *Vadnai*: Czakó Zsigmond ismeretlen drámai költeménye. 30 f. — VIII. *Gyomlay*: Szent István veszprémi gyólgvi donatiójának görög szövegéről. 1 K 20 f. — IX. *Mahler*: Adalékok az egyiptomi nyelvhez. 60 f. — X. *Id. Szinyei J.*: Az első magyar bibliographus. 60 f. (1898—1901.) — XVIII. k. I. *Gyomlay*: Böles Leo Taktikája mint magyar történelmi kútforrás. 1 K. 20 f. — II. *Katona L.*: Temesvári Pelbart Pédái. 1 K 20 f. — III. *Némethy G.*: A római elegia viszonya a göröghöz. 48 f. — IV. *Thúry J.*: A «Behdset-ül-Lugat» csagatáj szótár. 1 K 20 f. — V. *Katona L.*: Alexandriai sz. Katalin legenda középkori irodalmunkban. 1 K 60 f. — VI. *Dr. Cserép J.*: Határidőszámítás a rómaiaknál. 40 f. — VII. *Thúry J.*: Török nyelvemlékek a XIV. század végéig. 1 kor. — VIII. *Szilasi M.*: Adalékok a finn-ugor palatalis mássalhangzók történetéhez. 1 kor. — IX. *Kégl S.*: Szenáji. 3 kor. — X. *Katona L.*: A Teleki-codex. 1 kor. 60 f. — XIX. k. I. *Bayer*: Egy magyar Eszter-dráma. 60 f. — II. *Haraszi*: A renaissance francia színiköltészete és a színszerég. 1 kor. 20 f. — III. *Thúry J.*: A közép-ázsiai török irodalom. 1 kor. 50 f. — IV. *Melich J.*: A brassói latin-magyar szótár-töredék. 60 f. — V. *Pecz V.*: A classica philologia jövője. 60 f. — VI. *Hegedüs I.*: Petrarca «Szózatja». 50 f. — VII. *Kúnos I.*: Ada-Kaléi török népdalok, fordítással és jegyzetekkel. 2 kor. — VIII. *Cserép J.*: C. Julius Cæsar commentariusainak folytatásai és Asinius Pollio. 80 f. — IX. *Melich J.*: Szikszai Fabricius Balázs latin-magyar szójegyzéke 1590-ből. 3 K. — X. *Kégl Sándor*: Dselál ed-Din Rumi négysoros versei. 1 K 50 f. — XX. k. I. *Ferenczi Zoltán*: Petöfi és a socializmus. 1 K. — II. *Schmidt J.*: Az itáliai nyelvcsalád helyzete az indogermán nyelvek körében. 1 K 50 f. — III. *Asbóth Oszkár*: Szláv jövevényszavaink. (I. rész.) 2 K. — IV. *Melich J.*: Révai Miklós nyelvtudománya. 1 K. — V. *Némethy Géza*: Ovidius és Lygdamus. 1 K. — VI. *Geyza Némethy*: De epodo Horatii cataleptis Vergilii inserto. 1 K. — VII. *Goldziher Ignác*: Uri János. 30 f. — VIII. *Horváth Cyrill*: Joannes Vercellensis és a magyar Margit-legenda. 90 f. — IX. *Vári Rezső*: A ciliciai Oppianus Halieutikájának kézirati hagyománya. I. (bevezető) rész. — X. *Asbóth Oszkár*: A j Λ gy változás a hazai szlovének nyelvében és a dunántúli magyar nyelvjáráásokban. 1 K 20 f. — XXI. k. I. *Geyza Némethy*: De Ovidio Elegiæ in Messallam auctore. 60 f. — II. *Váczy János*: A nyelvújítás gyözelme. 1 K 60 f. — III. *Hegedüs István*: Menander redivivus. 2 K 80 f. — IV. *Némethy Geyza*: De sexta Vergilii ecloga. 60 f. — V. *Kégl Sándor*: Bhagavadgítá. 80 f. — VI. *Darkó Jenő*: A magyarokra vonatkozó néprékek a bizánczi íróknál. 1 K 80 f. — VII. *Császár Elemér*: Bessenyei akadémiai törekvései. 1 K 50 f.

Megrendelhetők, a mennyiben még készletben vannak, a Magyar Tud. Akadémia Könyvtár- és Kiadó-hivatalában Budapest, V. Akadémia-utca 2.